

ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ ΚΑΙ ΙΔΙΟΚΤΗΤΑΙ
Μ. Σ. ΒΑΛΛΗΣ & Δ. Π. ΑΛΒΑΝΟΣ

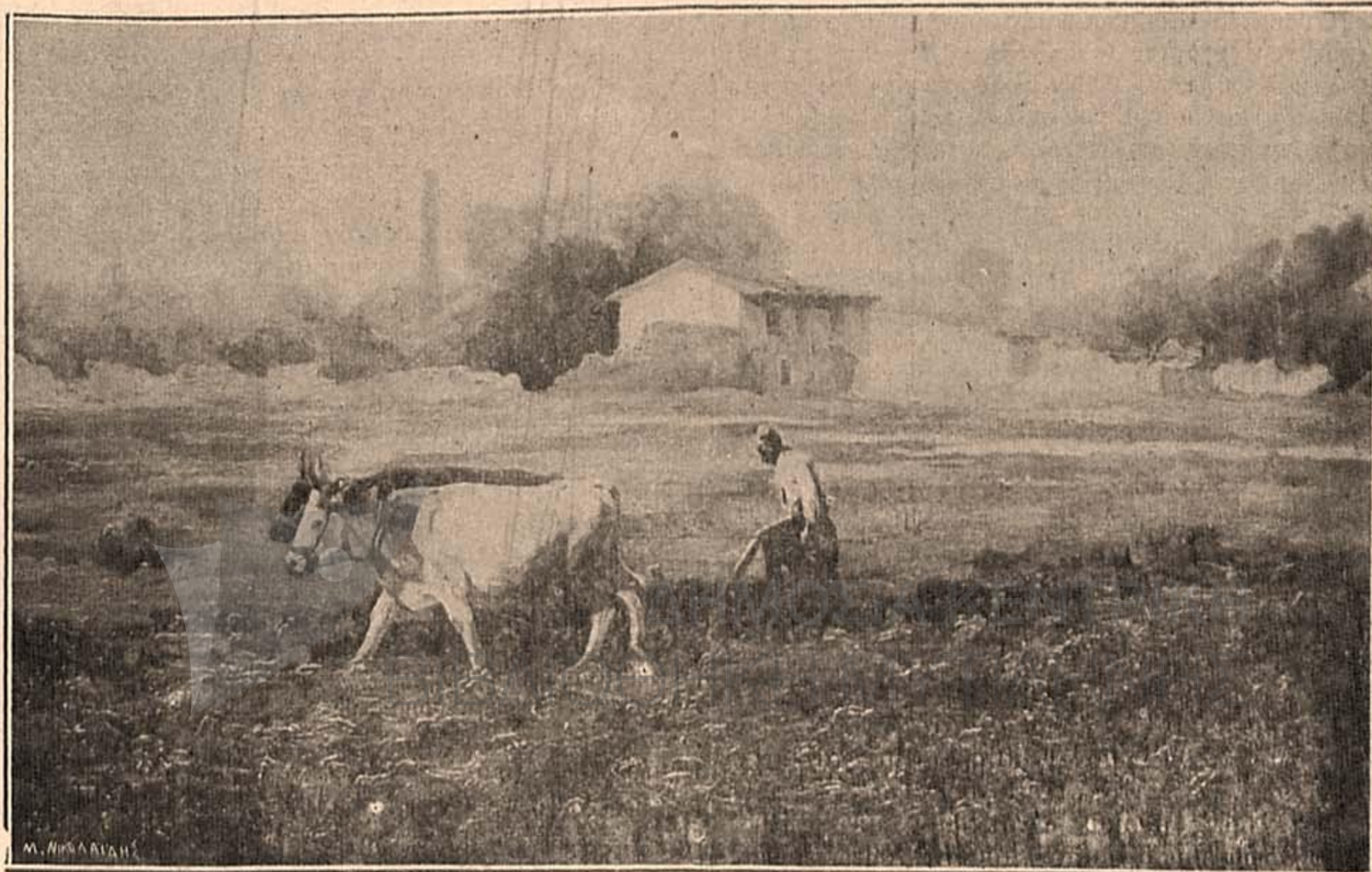
ΧΑΡΑΥΓΗ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΚΑΙ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ
ΔΙΕΥΘΥΝΟΝΤΑΙ:

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
"ΧΑΡΑΥΓΗΝ",
ΜΥΤΙΛΗΝΗΝ

ΓΡΑΦΕΙΑ
ΠΑΡΑ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΗΣ "ΣΑΛΠΙΓΓΟΣ",
ΜΥΤΙΛΗΝΗ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΝ
(ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ)

Ο ΖΕΥΓΑΣ

(Έργον του κ. Β. Ίθακησίου).

Η ΣΙΩΠΗ

Σώπασε Μούσα, σώπασε
κι' ἄσε νὰ ψάλλουν ἄλλοι
τὰ στήθη τὰ μαρμάρια
καὶ τὸ σγουρὸ κεφάλι,
τὰ βλέμματα ποῦ ἀνάβουνε
μέσα στὰ σπλάχνα αἰώνια πυρκαϊά.

Ἄλλο δὲ μένει, κόρη μου,
παρὰ ἡ σιωπὴ σ' ἐμένα.
Μέσ' στὸν ἀνθὸ τῆς νιότης σου
τί θέλουν τὰ θλιμμένα,
τὰ μαῦρα τὰ φαντάσματα
τώρα σ' ἐσὲ νὰ σέρνονται μπροστά;

Μόνο γλυκὰ τριγύρω σου
ἢ χάρες ἄς γελοῦνε
κι' ἄς κάμουν τὲς γοργόφτερες
τὲς ὥρες νὰ σταθοῦνε,
νὰ μὴ μποροῦν νὰ πάρουνε
οὔτε στιγμὴ, κόρη χρυσῆ, ἀπὸ σέ.

Σώπασε, Μοῦσα, σώπασε
κι' ἄσε νὰ ψάλλουν ἄλλοι
τὰ στήθη τὰ μαρμάρια
καὶ τὸ σγουρὸ κεφάλι.
Μοῦσα, στὰ στήθη σφίξε με
κ' ἔρχεται ἡ νύχτα νὰ σκεπάσῃ ἐμέ.

(Ἀθῆναι.)

Στέφανος Μαρτζώκης

ΠΑΝΗΓΥΡΕΙΣ ΤΗΣ ΛΕΣΒΟΥ

Φυσικά οί άνθρωποι τὰς ὥρας τῆς ἀναπαύσεως τῶν εὐχαριστοῦνται νὰ διαθέτουν πρὸς τέρψιν καὶ ψυχαγωγίαν· διότι, ὅπως εὐρέθη, κατὰ Πλούταρχον, οὐ μόνον πόλεμος, ἀλλὰ καὶ εἰρήνη, οὐ μόνον χειμών, ἀλλὰ καὶ εὐδία, οὕτω δὲν εὐρέθη μόνον ἐργασία, ἀλλὰ καὶ διασκέδασιν.

Ἐκ τῆς ἐμφύτου ταύτης πρὸς ψυχαγωγίαν ἀνάγκης ἐπειγόμενοι οἱ ἄνθρωποι, ἐπενόησαν πλῆθος τερψιθύμων παιδιῶν καὶ μυρία πρὸς διασκέδασιν ἐφευρόν μέσα, ἐν οἷς ἐξέχουν μάλιστα ἡ μουσική, ὁ χορὸς καὶ αἱ πανηγύρεις, αἱ ὁποῖαι περιέχουν πάντα σχεδὸν τὰ εἶδη τῶν διασκέδασεων.

Δὲν ἀρνούμεθα, ὅτι πανηγύρεις ἐτελοῦντο καὶ παρ' ἅπασιν τοῖς ἄλλοις ἀρχαίοις λαοῖς, παρὰ τῶν ὁποίων βεβαίως πολλὰς οἱ ἀρχαῖοι ἡμῶν πρόγονοι παρέλαβον· ἀλλὰ, καθὼς ἄλλως τε συνέδη εἰς ὅλα, ὅσα παρ' ἄλλων παρέλαβον οἱ Ἕλληνες, οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἐνεκόλαψαν τὸν τύπον τοῦ ἰδανικοῦ καλοῦ οὕτως, ὥστε αἱ ἑλληνικαὶ πανηγύρεις εἶνε ἀνεκὰθεν ὁ τελειότερος τύπος τῶν πανηγύρεων.

Καὶ τῶ ὄντι, ὅπως τὰ ἀγάλματα τῶν ἀρχαίων ἀνατολικῶν ἐθνῶν μόνον ἐπὶ σκαιοτήτι καὶ ἀπειροκαλία διεκρίνοντο, αἱ δὲ ἱεροτελεστία αὐτῶν ἦσαν πλήρεις ἀγρίου φανατισμοῦ, οὐδ' αὐτῆς τῆς ἀνθρωποθυσίας· ἀποκλειομένης, οὕτω καὶ αἱ πανηγύρεις αὐτῶν φέρουσι χαρακτηῖρα βαρβάρων λαῶν. Τοῦναντίον δὲ οἱ Ἕλληνες περιβαλόντες αὐτὰς μετὰ τὴν πάγκαλον καὶ μυστηριώδη αὐτῶν θρησκείαν, κατώρθωσαν νὰ τὰς καταστήσουν σεμνοπρεπεῖς καὶ κατανυκτικὰς, ἅμα δὲ τερψιθύμους καὶ πλήρεις χάριτος καὶ φαιδρότητος.

Ἄλλὰ τολμῶ νὰ προχωρήσω ἔτι περαιτέρω, καίτοι θὰ ἐκινδύνεον νὰ κατηγορηθῶ ἐπὶ ἐθνικῆ περιφιλανθία. Καὶ αὐταὶ δηλονότι αἱ ἐν Εὐρώπῃ σήμερον τελούμεναι πανηγύρεις, οἷον ἐκθέσεις, ἀγῶνες κτ., ἂν καὶ ὑπερτεροῦν ὑπὸ ἔποψιν πλούτου καὶ τέχνης, ὑπὸ ἀπλέτου φωτὸς τοῦ ἠλεκτρισμοῦ καταυγαζόμεναι καὶ ὑπὸ τῶν τεραστίων αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀτμοῦ ἔργων διαποικιλλόμεναι, οὐχ ἦττον ὅμως ὑπολείπονται τῶν τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ, ὡς στερούμεναι τοῦ φυσικοῦ ἐκείνου κάλλους, τὸ ὁποῖον μόνον εἰς τὰς τῶν ἀρχαίων ἡμῶν προγόνων τελετὰς καὶ πανηγύρεις προσιδιάζει.

Ὅτι δὲ δὲν εἶνε καὶ τόσο ἀνεπαίσθητος ἡ ἔλλειψις τοῦ φυσικοῦ κάλλους, δυνάμεθα νὰ παραστήσωμεν καὶ δι' εἰκόνας, ἐξ ἧς πᾶς τις εὐκό-

λως θέλει συμπεράνη καὶ ποία ἀναλογία τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν πανηγύρεων πρὸς τὰς ἐν Εὐρώπῃ τελούμενας τοιαύτας ὑπάρχει.

Ἴδου ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος εἰκὼν:

Ἐπῆρχε κάπου πρὸ τινῶν ἐτῶν εἰς μίαν ὠραίαν καὶ μαγευτικὴν θέσιν ἓνα ἀγίασμα, ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη περικυκλωμένον ἀπὸ ἓνα ἀρκόβατον, κ' ἐμπρὸς εἰς τὸ ἀγίασμα ἓνας πέτρινος σταυρὸς, ὅπου αἱ γυναῖκες ἤναπτον κηριὰ καὶ ἐθύμιαζαν. Στὸν ἀρκόβατο ἐπάνω Τοῦρκοι καὶ Χριστιανοὶ ἔδεναν μὲ τὰ πανάκια τῶν ταῖς ἀρρώστιας τῶν καὶ ἦταν μιὰ χαρὰ νὰ βλέπῃς αὐτὸν τὸν γερο-βάτο καταστολισμένον πάντοτε μετὰ κάθε λογιῆς **βαλάδια**. Καὶ τὸ ἀηδόνι δὲν ἔπαυε μέρα καὶ νύχτα νὰ κελαεῖδῃ... Τοῦ χωριοῦ ὅμως ἐκείνου οἱ ἄνθρωποι ἠθέλησαν νὰ ἐπιδιορθώσουν τὴν ρωμαντικὴν αὐτὴν θέσιν καὶ ἔκτισαν ἓνα εὐμορφο ἐκκλησιάκι μετὰ πεζούλαις ἀπ' ἔξω, διὰ νὰ καθίσουν οἱ ἄνθρωποι, καὶ τὸ ἀγίασμα, ἐκεῖνο τὸ ἀθάνατο νερό, τὸ ἔβαλαν μέσα εἰς εὐμόρφη βρύση, τὸν δὲ κατοχρονίτικον ἐκεῖνο βᾶτον ἐξεροῖζωσαν. Ὅταν ἐσχάτως πέρασα μ' ἓνα φίλον μου ἀπὸ τὴν θέσιν, πού εἶπαμε, καθίσαμε ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὸ ἐκκλησιάκι. — «Τί ὠραία, πού ἔγινε τώρα ἡ θέσις αὐτή!» τοῦ εἶπα· «Ἄκου' τὴ βρύση, πού τρέχει· γιὰ κῦταξε τὸ ἐκκλησιάκι...». — «Τίποτα δὲν λέγεις», μετὰ διέκοψεν ἀποτόμως, ὁ φίλος μου· «Ἄν θέλῃς νὰ ξέρῃς καλά, τὸ ἀγίασμα, ἀντὶ νὰ τὸ διορθώσουν τὸ χάλασαν! Ὁ ἀρκόβατος ἔλειψε, ὁ πέτρινος σταυρὸς ἐπίσης, καὶ — τὸ κυριώτερον — τὸ ἀηδόνι πέταξε διὰ παντός... δὲν κελαεῖδῃ πειά!...»

Μετὰ τὴν προεκτεθεῖσαν εἰκόνα νομίζω περιττὸν πᾶν ἐπιμύθιον πρὸς ἐξήγησιν αὐτῆς. Οἱ ξένοι συναισθάνονται πάντοτε τὸν ἐπαχθῆ ζυγὸν τῆς ἑλληνικῆς σοφίας καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ καλοῦ καὶ προσπαθοῦν, ἀλλὰ δὲν δύνανται νὰ τὸν ἀποτινάξουν ἀπὸ τὸν αὐχένα τῶν.

Εἶνε τῶ ὄντι ἀδύνατον νὰ μὴ αἰσθανθῇ τις, εἴτε Ἕλλην εἶνε, εἴτε ξένος, ῥίγος ἱεροῦ ἐνθουσιασμοῦ, παρατηρῶν τὸ ἐν τῷ Μουσεῖῳ τῆς Ἀκροπόλεως ἀποτεθειμένον ἀνάγλυφον, τὸ παριστάνον τὴν ἱερὰν πομπὴν τῶν Παναθηναίων, τὸ ὁποῖον τὸ πάλαι ἐκόσμηε τὸ ἀέτωμα τοῦ Παρθενῶνος. Ἐπίσης τίς δύναται νὰ μείνῃ ἀδιάφορος εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν Ἐλευσινίων μυστηρίων, τῆς προσφιλεστάτης εἰς τοὺς Ἀθηναίους τελετῆς καὶ πανηγύρεως; Τίς δὲν θαν-

μάζει τὰς πανελληνίους πανηγύρεις, Ὀλύμπια, Πύθια, Ἴσθμια καὶ Νέμεα;

Θεσπέσιαι ἀληθῶς αἱ πανηγύρεις αὐταὶ τῶν προγόνων μας! Λάμπει καὶ ἀκτινοβολεῖ ἐν αὐταῖς ὁ πλοῦτος, ἡ ρώμη καὶ ἡ καλλιτεχνία ὑπὸ τὸν σεμνὸν καὶ μυστηριώδη πέπλον τῆς προγονικῆς ἡμῶν θρησκείας.

Καὶ σήμερον βεβαίως πολλαχοῦ τοῦ παλαιοῦ καὶ νέου κόσμου τελοῦνται ἀγῶνες διεθνεῖς, ἀλλὰ λείπει ἀπὸ αὐτούς, καθὼς ἤδη εἴπομεν, τὸ λεπτόν, τὸ πρῆτικόν ἐκεῖνο ἄρωμα, ὅπερ ἰδίως χαρακτηρίζει τοὺς ἀρχαίους.

Οὐδεὶς ὅμως δύναται ν' ἀρνηθῆ, ὅτι καὶ αἱ σύγχρονοι ἑλληνικαὶ πανηγύρεις, καθ' ὃν τρόπον μάλιστα τελοῦνται ἐν Λέσβῳ, πολὺ ὁμοιάζουν πρὸς τὰς τῶν ἀρχαίων· διότι ἀπαύγασμα οὐσαὶ ἐκείνων, διατηροῦν πάντοτε τὸ ἀφελὲς ἅμα καὶ ἀτημέλητον, ὑπὸ τὸ ἱεροπρεπὲς περιβάλλον τῆς χριστιανικῆς θρησκείας.

Ἴνα τις βεβαιωθῆ περὶ τούτου ἅς ἀναπολήσῃ μίαν οἰανδήποτε ἐκ τῶν πολλῶν Λεσβιακῶν πανηγύρεων, τὰς ὁποίας οἱ κάτοικοι τῶν διαφόρων τῆς Λέσβου χωρίων κατὰ οἰκογενείας τελοῦν εἰς τὸς ἔξοχὰς καθ' ἕκαστον ἔαρ ἢ θέρος ἕνεκα λόγων θρησκευτικῶν ἅμα δὲ καὶ οἰκογενειακῆς διαχύσεως. Τὰ ἐν αὐταῖς εἰδύλλια, τὰ ὁποῖα οὐδεὶς εἰσέτι τῶν λογίων μας οὔτε πεζῶς οὔτε ἐμμέτρως ἐπαρκῶς περιέγραψε, τὰ εἰδύλλια, λέγω, ταῦτα, ἄξια τῆς γραφίδος νέου Θεοκρίτου, ἀποτελοῦν τὸν τύπον, καθ' ὃν γίνονται πᾶσαι σχεδὸν αἱ ἀνεπίσημοι ἐν Λέσβῳ πανηγύρεις.

Διὰ τὴν λάβη ὅμως πᾶς τις ἔννοιάν τινά τῶν τοιούτων οἰκογενειακῶν ἐν Λέσβῳ πανηγύρεων, ἅς μᾶς συγχωρηθῆ νὰ ἐκθέσωμεν ἐνταῦθα ὁποῖαν τινὰ ἀντίληψιν ἐλάβομεν ἐκ μίας τῶν ὠραιότερων πανηγύρεων τῆς κωμοπόλεως Μανδαμάδου νύκτα τινὰ Αὐγούστου ἀπὸ τινος ὑψώματος, δεσπόζοντος γραφικῆς κοιλάδος, ἐν ἣ ἡ πανήγυρις ἐτελεῖτο.

Ἡ κατάφυτος αὕτη κοιλάς, εἰς τὴν ἄκραν τῆς ὁποίας κεῖται ὁ ἱερός ναῖσκος τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου, πρὸς τιμὴν τοῦ ὁποίου τελεῖται ἡ πανήγυρις, φαίνεται πανταχόθεν κατάφωτος, οἷον πυρπολουμένη. Ἀλαλαγμὸς μέγας ἀντηχεῖ πανταχόθεν αὐτῆς, ὄρυμαγδὸς δαιμονιώδης ἀνυψοῦται μέχρις ἐβδόμου οὐρανοῦ, ἀναμειγμένος μετὰ τοὺς γλυκεῖς ἤχους ποικίλων μουσικῶν ὄργάνων, ἀπὸ τὰς ἐνθουσιώδεις ἰαχὰς τῶν ὄρχουμένων, ἀπὸ τοὺς ἀθώους γέλωτας καὶ τὰ ἄσματα τῶν εὐθυμούντων! Ἡ κοιλάς αὕτη εἶνε πλήρης ζωῆς, μέθης καὶ ἔρωτος. Κάθε περιβόλι ἀπὸ μακρὰν φαίνεται, ὅτι καίεται!

Ἐὰν ἴδῃς τὸ λαμπρὸν τοῦτο πανόραμα, ὅπερ ἀτελῶς παρεστήσαμεν, εἶνε ἀδύνατον εἰς οἵανδήποτε τάξιν καὶ ἂν ἀνήκῃς νὰ μὴ ἀναφωνήσῃς ὑπὸ τὸ κράτος τῆς μαγευτικῆς ταύτης θεάς: Ἐδῶ λοιπὸν εἶνε ἡ Ἐδέμ, ἐδῶ ὁ Παράδεισος!

Καὶ τῇ ἀληθείᾳ ὅστις δὲν συνέφαγέ ποτε ἀπὸ κοινῆς τραπέζης μαζί με ὅλους τοὺς συμπολίτας του, ὡς εἰς τὰ ἀρχαῖα συσσίτια· ὅστις δὲν ἐγεύθη τοιούτων ἀθῶων οἰκογενειακῶν τέρψεων μετὰ τῶν συμπολιτῶν του ἐν τοιαύτῃ καταφύτῳ κοι-

λάδι, οὗτος δὲν ἐδοκίμασεν εἰσέτι τὴν γλυκύτεραν τῶν οἰκογενειακῶν διαχύσεων, δὲν ἐχάρη ἀκόμη τὴν τερπνοτέραν στιγμὴν τοῦ βίου του! Καὶ μόνον ὁ τοιοῦτος, δύναται νὰ μείνῃ ἀναίσθητος, βλέπων σύμπαντας σχεδὸν τοὺς κατοίκους ἐνὸς χωρίου, ὡς μέλη μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας, συνευθυμοῦντας εἰς τὴν ἔξοχῃν.

Εἶν' ἀληθές, ὅτι πᾶσαι αἱ Κοινότητες τῆς Λέσβου φιλοτιμοῦνται νὰ ἐορτάζουν τὰς ἐπιχωρίους ἐκάστη πανηγύρεις, ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλοπρεπέστερον, ἀμιλλώμεναι πρὸς ἀλλήλας, ἀλλὰ δεόν νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι τρεῖς κυρίως πανηγύρεις, τὸ γε νῦν ἔχον, κατέχουν τὴν πρώτην θέσιν. Αὐταὶ δὲ εἶνε ἡ τῆς ἱερᾶς Μονῆς Λειμῶνος, τελούμενη ἐν αὐτῇ τῇ 14 Ὀκτωβρίου ἐπὶ τῇ μνήμῃ τοῦ ἱδρυτοῦ αὐτῆς, τοῦ Ἁγ. Ἰγνατίου, ἀρχιεπισκόπου Μηθύμνης, ἡ τοῦ Μανδαμάδου, τελούμενη ἐν τῷ αὐτόθι ναῶ τῶν Ταξιαρχῶν τῇ Κυριακῇ τῶν Μυροφόρων καὶ ἡ τῆς Ἁγιάσου τελούμενη αὐτόθι τῇ 15 Αὐγούστου ἐπὶ τῇ μνήμῃ τῆς κοιμήσεως τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου.

Καὶ ὑπὸ ἔποψιν μὲν τοῦ πλήθους τῶν προσκυνητῶν ὑπερτερεῖ πῶς ἢ ἐν Ἁγιάσῳ, τὰ δευτερεῖα, ὡς λέγεται, ἐπέχουσα μετὰ τὴν ἐν Τήνῳ, πανελληνιον ἤδη ἀπὸ πολλοῦ καταστάσαν. Ἐν ἀμίλλῳ δὲ ταύτῃ καὶ ὄλονέν ἐπὶ τὰ κρεῖττω προαγομένη φαίνεται ἡ τοῦ Μανδαμάδου. Ἡ δὲ τοῦ Ἁγ. Ἰγνατίου, ὡς κοινῶς ἐν Λέσβῳ λέγεται, ἢ ἐν τῇ ἱερᾷ Μονῇ Λειμῶνος τελούμενη, φέρει χαρακτηῖρα ἱεροπρεπέστερον ὡς ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἱεροῦ χώρου, ἐν ᾧ τελεῖται, οὐδὲν δὲ τῶν ἄλλων ὑπολείπεται ἢ μόνον κατὰ τὴν βραχεῖαν διάρκειαν αὐτῆς.

Καὶ ταῦτα μὲν ἴκανά περὶ τῶν ἐν Λέσβῳ πανηγύρεων. Θὰ ἦτο ὅμως πάντῃ ἐλλιπὴς ἡ πραγματεία ἡμῶν αὕτη, ἂν δὲν ἠθέλομεν ἐν τέλει διατυπώσῃ, τίνα γνώμην περὶ αὐτῶν ἔχομεν. Πότερον, πρέπει νὰ γίνωνται, ἢ νὰ καταργηθοῦν, ὡς πρὸ πολλοῦ πολλαχοῦ τῆς Λέσβου ἤρχισε νὰ γίνεται.

Τὸ γ' ἐφ' ἡμῖν, καὶ ἐκ τῶν εἰρημένων μὲν ἐφάνη, ὁποῖαν γνώμην περὶ τῶν ἐπιχωρίων ἡμῶν πανηγύρεων ἔχομεν, καὶ νῦν ἀπεριφράστως δισχυρίζομεθα, ὅτι, ἐπειδὴ αὐταὶ δὲν ἔχουν ὡς μόνον σκοπὸν τὴν διασκέδασιν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀναζωπύρησιν τοῦ θρησκευτικοῦ ἡμῶν αἰσθηματος, ἅμα δὲ τὴν σύσφιγξιν τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν δεσμῶν, ὡς καὶ τὴν ἀδελφοποίησιν, διὰ ταῦτα οὐ μόνον κοινωνικῶς καὶ ἐθνικῶς, ἀλλὰ καὶ θρησκευτικῶς ἐτι ἐπιβάλλεται ἡμῖν ἡ τελετὴ τῶν πανηγύρεων. Τὸ φιλέοργον ἄλλως τε εἶνε τὸ χαρακτηριστικώτατον πλεονέκτημα τῆς ἡμετέρας φυλῆς, ἀφοῦ Ἑλλήν ἦτο ὁ εἰπών: « Βίος ἀνεόργταστος μακρὴ ὁδὸς ἀπανδόκευτος ».

Ἐν Ἁγίᾳ Παρασκευῇ.

Σπ. Ἀναγνώστου.

ΑΠΟ ΤΑ „ΕΡΕΙΠΙΑ“

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ Ο ΠΑΡΑΒΑΤΗΣ

Τὸ Πνέμα εἶμαι τὸ ξέμακρο, τὸ Ἀρχαϊκὸ εἶμαι Πνέμα
ἔγὼ δείχνω μόνο τῆς Ζωῆς τὴν Πλάνη καὶ τὸ ψέμα,
μέσ' στοὺς Ἀθάνατους Ναοὺς κάποιο Βωμὸ γυρεύω
νὰ γείρω νὰ προσευχηθῶ σ' Ἐκείνους ποῦ πιστεύω.

* *

Τι προσευχή! Στὸν γαλανὸ τὸν οὐρανὸ ἀνεβαίνει
σὰν τῶν σφαχτῶν τὴν καταχνιά, σὰ μῦρο ποῦ μυραίνει.
Στὰ λαῦρα μάτια τῆς ψυχῆς αἰσθάνομαι πλημμύρα
Φῶτα, ὠμορφιὰ καὶ μῦρα.

* *

Τὸ Γαλιλαῖο προσπερνῶ, τὶς Ἐκκλησιῆς γκρεμίζω
ἀπ' τῆς Πεντέλης τὸν ἀφρὸ Ναοὺς ὠραίους χτίζω,
μακρὰ ἀπ' τοῦ ράσου τῆ θωριά κι' ἀπὸ τὰ Μοναστήρια
θὰ χτίσω Ἰδανικῶν παληῶν λευκὰ θυσιαστήρια.

[Μαγνησία]

Κώστας Μισαηλίδης.

ΦΡ, ΝΙΤΣΣΕ

ΟΙ ΔΡΟΜΟΙ ΤΟΥ ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΥ

(Συνέχεια καὶ τέλος).

Μιά μέρα δὲν θὰ βλέπης πειὰ τὸ ὕψος σου
καὶ ἡ μηδαμινότης σου θὰ στέκεται πολὺ κοντά·
κι' αὐτὸ τὸ μεγαλεῖο σου θὰ σὲ τρομάζει σὰν ἓνα
φάντασμα. Μιά μέρα θὰ φωνάξεις: «Ὅλα εἶναι
ψέμματα».

Ἐπάρχουν αἰσθήματα ποῦ τὸν ἐκλεκτὸν νὰ
σκοτώσουν θέλουν· κι' ἂν δὲν τὸ κατορθώσουν,
τὰ ἴδια πρέπει νὰ πεθάνουν! Ἄλλὰ μορεῖς νὰ
γίνης δολοφόνος;

Γνωρίζεις ἀδελφέ μου, τὴ λέξη *περιφρόνηση*;
καὶ τὴν τυραννία τῆς δικαιοσύνης σου, ποῦ σ' ἀ-
ναγκάζει νὰ εἶσαι δίκμιος σὲ κείνους ποῦ σὲ πε-
ριφρονοῦν;

Ἄναγκάζεις πολλοὺς γνώμη γιὰ σένα ν' ἀλ-
λάξουν· γι' αὐτὸ θὰ σὲ ἐχτρεύονται πάντα. Ἦλ-
θες κοντά τους καὶ πέρασες χωρὶς νὰ τοὺς δώ-
σης προσοχή: αὐτὸ δὲν σοῦ τὸ συγγοροῦν ποτέ.

Τοὺς ξεπερνᾷς: μὰ ὅσο πιὸ ψηλὰ ἀνεβαίνεις
τόσο πιὸ μικρὸν σὲ βλέπει τὸ μάτι τοῦ φθονε-
ροῦ. Πιὸ πολὺ μισοῦν κείνον ποῦ στὰ ὕψη πετᾷ.

« Πῶς θέλετε δίκαιοι σὲ μένα νὰ εἰσθε; »
— ἔτσι πρέπει νὰ μιλήσης· — « ἐγὼ προτιμῶ νὰ
εἶσθε ἄδικοι σὲ μένα, αὐτὸ μοῦ πρέπει ».

Τὴν ἀδικία καὶ τὴ βροῦμα ρίχνουν στὸν ἐκλε-
κτὸν ἐπάνω: ἀλλὰ ἀδελφέ μου, ἂν ἄστρο θέλῃς
νὰ εἶσαι, πρέπει γιὰ τοῦτο ὀλιγώτερο νὰ τοὺς
φωτίζης!

Καὶ προφυλάξου ἀπὸ τοὺς ἀγαθοὺς καὶ δι-
καίους! Σταυρώνουν μὲ εὐχαρίστηση κείνους,
ποῦ μιὰ δική τους ἀρετὴ δημιουργοῦν, μισοῦν
τὸν ἐκλεκτὸν καὶ τὸν μεγάλον.

Καὶ προφυλάξου ἀπὸ τὴν ἀγίαν ἀπλοϊκότη-
τα! Κεῖνο ποῦ δὲν εἶναι ἀπλοϊκὸ εἶναι ἀνόσιο
στὰ μάτια τῆς ἀγαπᾶ νὰ παίζει μὲ τὴ φωτιὰ
ἀκόμα.

Καὶ προφυλάξου ἀπὸ τὰς προσβολὰς τῆς ἀγά-
πης σου! Πολὺ γρήγορα ὁ ἐκλεκτὸς δίνει τὸ χέρι
σὲ κείνους ποῦ συναντᾷ.

Μὰ ὑπάρχουν ἄνθρωποι ποῦ δὲν πρέπει νὰ
τοὺς δίνης τὸ χέρι σου, ἀλλὰ μονάχα τὸ πέλμα
σου. Καὶ θέλω τὸ πέλμα σου νύχια νάχη.

Ἄλλ' ὁ πιὸ ἐπικίνδυνος ἐχθρὸς ποῦ μορεῖς
νὰ συναντήσης, εἶναι πάντα ὁ ἴδιος ἑαυτὸς σου·
τὸν ἴδιον ἑαυτὸ σου παραφυλάγεις στὰ δάση καὶ
στὶς σπηλιές.

Ἐκλεκτέ, τραβᾷς τὸ δρόμο ποῦ στὸν ἑαυτὸ
σου σὲ φέρνει· καὶ ὁ δρόμος αὐτὸς περνάει ἀπὸ
μπροστά σου κι' ἀπὸ τοὺς ἑπτὰ δαίμονάς σου!

Θὰ γίνης αἰρετικὸς στὸν ἑαυτὸ σου καὶ μά-
γος καὶ μάντις καὶ τρελλὸς καὶ ἄπιστος καὶ ἀ-
νόσιος καὶ κακοῦργος.

Πρέπει νὰ θελήσης νὰ καῆς μὲ τὴ φλόγα τῆ

δική σου: και πῶς θέλεις ν'αναγεννηθῆς, ἂν προτιήτερα στάχτη δὲ γίνης!

Ἐκλεκτέ, τραβᾶς τὸ δρόμο τοῦ δημιουργοῦ, ἕνα Θεὸ θέλεις νὰ δημιουργήσης ἀπὸ τοὺς ἑπτὰ δαιμόνους σου!

Ἐκλεκτέ, τραβᾶς τοῦ ἔραστοῦ τὸ δρόμο: ἔσένα τὸν ἴδιον ἀγαπᾶς, γι' αὐτὸ τὸν περιφρονεῖς, καθὼς ὁ ἔραστής περιφρονεῖ.

Ὁ ἔραστής θέλει νὰ δημιουργήσῃ, γι' αὐτὸ περιφρονεῖ! Τί ξέρει γιὰ ἔρωτα ἐκεῖνος ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ περιφρονήσῃ ἐκεῖνο ποὺ ἀγαπᾷ!

Μὲ τὸν ἔρωτά σου και μὲ τὴ δημιουργία σου τράβα στὴν ἀπομόνωσή σου, ἀδελφέ μου· κι' ἀργὰ ἢ γρήγορα θ' ἀναγκάσῃς τὴ δικαιοσύνη σου νὰ σ' ἀκολουθήσῃ χωλαίνοντας.

Μὲ τὰ δάκρυά μου τράβα στὴν ἀπομόνωσή σου ἀδελφέ μου. Ἀγαπῶ κείνον ποὺ θέλει νὰ δημιουργήσῃ ὑψηλότερα ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του, ἔστω και ἂν τραβήξῃ στὴν καταστροφή του.

Ἔτσι μιλοῦσε ὁ Ζαρατούστρας.

Μυτιλήνη.

Μετάφρ. ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ ***

Edgar-Allan Poe

[Ὁ κ. Ἀθ. Π. Μίχας εἶνε συγγραφεὺς τοῦ βιβλίου διηγημάτων «Ἀπομνημονεύματα Κόρης». Ἐγραψε και τὴ «Ντίνα», ἕνα καλογραμμμένο μυθιστορηματάκι.]

ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Σὲ εἶδα τὴν ἡμέρα τῶν γάμων σου — τότε μιὰ φλογερὴ κοκκινάδα ἐκύκλωνε τὸ μέτωπό σου, ἐνῶ τὰ πάντα γύρω σου ἦσαν εὐτυχία, και μπροστά σου ὅλος ὁ κόσμος δὲν ἦταν παρὰ ἀγάπη.

*
*
*

Και τὸ ζωογόνο φῶς ποῦλαμπε μέσ' στὰ μάτια σου (ὅποια κι' ἂν ἦταν ἡ αἰτία) ὑπῆρξε ὅ,τι θελκτικὸ μπόρεσε νὰ νοιώσῃ τὸ θλιμμένο βλέμμα μου πάνω στὴ γῆ.

*
*
*

Ἐκείνη ἡ κοκκινάδα ἦταν ἴσως μιὰ παρθενικὴ ντροπή, — μπορεῖ και νὰ περνοῦσε γιὰ τέτοια, — ὅμως ἡ λάμψι σου ἔκανε νὰ γεννηθῇ μιὰ φλόγα ἀκόμα ὀρμητικώτερη στὰ στήθεια ἐκείνου — ἀλλοίμονο! — ποῦ σὲ εἶδε τὴν ἡμέρα τῶν γάμων σου, ὅταν τὸ μέτωπό σου σκεπαζότανε ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀνίκητη κοκκινάδα, ἐνῶ ἦσσανα τριγυρισμένη ἀπὸ εὐτυχία κι' ὁ κόσμος δὲν ἦταν παρὰ ἀγάπη μπροστά σου.

Ἀθῆναι.

Ἀθανάσιος Π. Μίχας

(Σημ.— Ἐγράφη ἀπὸ τὸν ποιητὴν στὰ 1827, εἰς ἡλικίαν 18 ἐτῶν).

ΑΠΟ Τ' ΑΘΑΝΑΤΑ ΑΡΙΣΤΟΥΡΓΗΜΑΤΑ

Σκοπὸς τῆς «Χαραυγῆς», εἶναι ὅπως ἐδήλωσε και εἰς τὸ πρόγραμμά της, νὰ παρουσιάσῃ εἰς τὰς στήλας της ὅ,τι καλὸν και ὠραῖον ἀπὸ τὴν σύγχρονον ἑλληνικὴν και ξένην λογοτεχνίαν. Νομίζομεν ὅμως ὅτι τὸ ἔργον της αὐτὸ θὰ ἦτο ἀτελὲς, ἂν δὲν συμπεριλαμβάνοντο ἐν αὐτῷ και οἱ ἀποθανόντες νεώτεροι Ἕλληνες ποιηταί. Διὰ τοῦτο καθιερώνομεν τὴν σελίδα αὐτὴν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν θὰ παρελάσουν τὰ ὠραιότερα ἀποσπάσματα ἐκ τῶν ἔργων τῶν ἀποθαμένων ποιητῶν μας. Σήμερον ἀρχίζομεν ἀπὸ τὸν δαιμόνιον Λέσβιον ποιητὴν, τὸν ἀείμνηστον Δ. Βερναρδάκην.

ΕΚ ΤΗΣ «ΕΥΦΡΟΣΥΝΗΣ»

Δυὸ πέρδικες ζωγραφισταῖς, ζευγάρι ζηλεμένο, ζοῦσαν σ' ἀπάτητο βουνό, σὲ μιὰ ψηλὴ ραχοῦλα. Εἶχαν και δυὸ μικρὰ πουλιά, δυὸ πλουμιστὰ περδίκια ποῦ ἦταν τὸ καμάρι τους και ἡ παρηγοριά τους. Κρυφὰ τὰ βγάζαν στὴν βοσκὴ, κρυφὰ στὴν κρύα βρύση, μὴν τύχη και τὰ δῆ αἰτός, μὴν τὰ βρῆ τὸ γεράκι, ποῦταν μικρὴ ἢ φτεροῦγά τους, κι' ἀνήξερος ὁ νοῦς τους. Μιὰ μέρα κεί ποῦ γύριζαν, κ' ἐκεῖ ποῦ ἔβροσκουσαν, ἴσκιος αἰτοῦ τὰ τρόμαξε και σκορπισθῆκαν ὅλα. Ἄλλο πῆρε τὰνάπλαγα, ἄλλο τὰ κορφοβούνια κ' ἕνα, τὸ μεγαλείτερο, ἐχάθηκε στὰ ξένα κ' ἔμεινε ἡ μάνα μοναχὴ μὲ τὰ μικρὰ περδίκια.

Αὐθέντη γυῖος, μεγάλου γυῖος, βγῆκε νὰ κυνηγήσῃ. Πιάνει τ' ἀπάτητο βουνό και τὴν ψηλὴ ραχοῦλα και στήνει τὸ καρτέρι του δίπλα στὴν κρύα βρύση. Νὰ κ' ἔρχεται κ' ἡ πέρδικα μέσα στὸ μεσημέρι τρεχάτη και χαρούμενη και γλυκοκελαδοῦσα, νὰ πιῆ νερὸ νὰ δροσιστῆ, νὰ πιῆ νὰ ξεγανιάσῃ.

Στὸ ἴνα του χέρι ὁ κυνηγὸς κρατεῖ χρυσὸ δοξάρι κ' ἕνα δεμάτι στ' ἄλλο του φαρμακεραῖς σαγίταις. Ἀφίνει τὸ δοξάρι του και ρίχνει ταῖς σαγίταις. Τίνος καρδιά ποτὲ βαστῆ, τίνος ἀπόνου χέρι, τὴν ὄμορφη και πλουμιστὴ πέρδικα νὰ σκοτώσῃ, πῶχει τὰ νύχια κόκκινα και τὰ φτερά γραμμένα, ποῦ περπατεῖ και χαίρεσαι, λαλεῖ κι' ἀναγαλλιᾶσαι; Στήνει δεξιὰ, στήνει ζερβιά, τὰ μεταξένια δίχτυα. Στὴ μιὰ δὲν τὸν ἐζύγωσε, στὴν ἄλλη τοῦ ξεφεύγει, στὴν τρίτη μέσα μπλέκεται και πιάνεται στὸ δίχτυ.

Μὲ τὴ λαχτάρα ὁ κυνηγὸς και μὲ τὴ καρδιοχτύπι τρέχει κοντὰ στὰ δίχτυα του, ξεπλέκει τὸ πλεμμάτι, και βάζει τ' ὄμορφο πουλί, τὴν πέρδικα, στὸ χέρι. Τὴν παίρνει μὲ φιλήματα, μὲ χάδια τὴν παγαίνει και τὸ καλλίτερο κλουβί, ἕνα χρυσὸ κλουβάκι, ἀνοίγει και τὴν πλουμιστὴ πέρδικα βάζει μέσα. Ζάχαρι μὲ τὸ στόμα του ὁ ἴδιος τὴν ταγίζει και μὲ καθάριο κρούσταλλο νεράκι τὴν ποτίζει.

Μὰ ἦρθε χρόνος δισεχτος, μῆνας δίστυχισμένος
 κι' ὁ κυνηγὸς στὸν πόλεμο πάγει μακρὰ στὰ ξένα
 κ' ἔμεινε τὸ πουλί ὄρφανό, ἢ πέρδικα μονάχη,
 κανεὶς δὲν τὴν ταγίζει πλιά, κανεὶς δὲν τὴν κοιτάζει.
 Μόν' ἓνα χέρι ἄπονο, χέρι καταραμένο
 νερὸ τῆς βάζει στὸ κλουβί, νερὸ ἀπὸ τὴ λίμνη.
 Ποιὸς ἦπτε τὸ νερὸ ποτὲ τῆς λίμνης κ' εἶδε κόσμος;
 Ἦπτε κ' ἐκεῖνη ἀπ' αὐτὸ, ἦπτε κ' ἐφαρμακώθη.

Ἡ πέρδικα ἔτσι χάθηκε ἢ μικροχαϊδεμένη
 ποῦχε τὰ νύχια κόκκινα καὶ τὰ φτερά γραμμένα,
 ποῦ λάλειε κι' ἀναγάλλιαζες, περπάτειε κι' ἐχαιρόσουν!

Α'. ΓΥΝΗ (ἔντρομος).

Εἶναι ἢ μοῖρά μου αὐτά;

Α'. ΓΥΦΤΙΣΣΑ

Ἡ μοῖρά σου, Φροσύνη!

† Δ. Βερναρδάκης.

ΣΤΟΡΓΗ

(Διήγημα).

Ἦναπιαν τὰ ἠλεκτρικὰ στὴν προκυμαία τοῦ Πειραιῶς, ὅταν τὸ Ὑπερωκεάνειον ἔλυε τὸ πρὸ μνήσιον σχοινί του· στὸ βαπόρι εἶχαν ἀνάψει πρὸ ἑνὸς τετάρτου. Εἰς τὴν δευτέραν θέσιν καμμιὰ ἐβδομηνταριά ἐπιβάται, κι' ἀνάμεσά των μιὰ μικροσκοπικὴ παρέα, ἀπὸ τρία παιδάκια ἀνήλικα, τρία ἀδελφάκια γλωμά καὶ ἀδύνατα, βουτηγμένα στὰ μαῦρα. Ποῦ πήγαιναν καὶ ἀπὸ ποῦ ἦρχοντο; οὔτε αὐτὰ δὲν ἤξευραν· ὁ πατέρας των, καθηγητῆς ἀπὸ τὴν Σπάρτην, ἢ μητέρα των ἀπ' ἓνα ὄμορφο νησι τοῦ Αἰγαίου καὶ τὸ καθένα των ξεχωριστὴ εἶχε πατρίδα, γιστὶ ὁ κ. Καθηγητῆς ὄχι μόνον κάθε χρόνο, ἀλλὰ καὶ δυὸ φορές τὸ χρόνο ἠλλαζε ἔδραν διδασκαλίας, διότι ἔτσι τὸ ἠθέλε ἢ ἑσωτερικὴ πολιτικὴ τῆς Ἑλλάδος καὶ αἱ ἁμαρτίαι τοῦ δυστυχημένου αὐτοῦ Κράτους. Σκληρὰ συμφορὰ τοὺς εὗρηκε μέσα σὲ δυὸ χρόνια, νὰ ὄρφανέψουν κι' ἀπὸ τοὺς δυό.

Τὸ μεγαλύτερο παιδί ἢ Μαρία, ἓνα κορίτσι δεκαῆξ ἐτῶν λεπτοκαμωμένον, μὲ χαρακτηριστικὰ γλυκά, ἀδύνατη καὶ ὑψηλή, ἐγγλεζοπούλα μᾶλλον ἢμποροῦσε νὰ τὴ νομίση κανεὶς· εἶχε ἓνα χαρακτηριστὴρα ὀλλόκοτον: ἔξυπνη, τετραπερασμένη, ζωηρὴ καὶ γρήγορη στὴ δουλειά της, εἶχε μιὰ καρδιά χρυσή καὶ πονόψυχη· ἀνήλικη ἀκόμα πρὸ τριῶν ἐτῶν ἠναγκάσθη νὰ διακόψη τὰ μαθήματά της ἀπὸ τὸ Ἀρσάκειον, διὰ νὰναλάβῃ ὀλλόκληρο τὸ νοικοκυριὸ στὰ λιγνεμένα καὶ ἀδύνατα χεράκια της· τὴν ἔβλεπαν οἱ γειτόνισες καὶ ἀποροῦσαν γιὰ τὴν προκοπὴ καὶ τὴν πάστρα της, πρὸ πάντων ὅταν ἔπλυνε τὰ φορέματά των καὶ εἶχε καὶ τοῦ φαγητοῦ τὴν ἔννοια, γιὰ νὰ φᾶνε τὰδελφάκια της ἅμα θὰ σκολοῦσαν ἀπὸ τὸ σχολεῖον. Ἡ δευτέρα, πιὸ σοβαρὴ, ἢ Ἀρετούλα,

μὰ ὄχι καὶ πιὸ καλύτερη, μὲ τὰ ἔνδεκα χρόνια της ἔτελείωνε καὶ τὴν ἐβδόμην τάξιν εἰς τὸ Ἀρσάκειον. Καὶ ὁ Βρασίδης τρία χρόνια μικρότερος, ἐπίσης ἓνα παιδί πολὺ ἔξυπνο, ἀλλὰ σκανδαλιάρικο καὶ ἄτακτο, ποῦ ἂν ἔπρεπε νὰ βγάλουμε συμπέρασμα διὰ τὸν χαρακτῆρά του ἀπὸ τόρα, δὲν θὰ ἦτο καθόλου κολακευτικὸ γι' αὐτόν...

Τί νὰ κάμουν; πῶς νὰ ζήσουν; τί θὰ γίνουν; Ἀπεφάσισαν νὰ ἐκπατριθοῦν, νὰ πᾶνε νὰ ἐργασθοῦν γιὰ νὰ ζήσουν· ἀναχωροῦσαν γιὰ τὴ χώρα ἐκεῖνη, τὴ μεγάλη, τὴ μυθικὴ· γιὰ τὸ μεγαθήριον ἐκεῖνο ποῦ σὰν Λάμια μαγεύτρα, χιλιάδες-χιλιάδες κάθε χρόνο καταπίνει τῶν νέων τὰ κορμιά, καὶ τὰφομοιώνει ἄλλα μὲ τὸ κλίμά της, καὶ ἄλλα — ἀλοῖμονο! — μὲ τὸ χῶμά της τὸ ἀφιλόξενο καὶ ψυχρὸ. Ἐφευγαν στὴν Ἀμερικὴ ποῦ ἔχει τὰ παλάτια τῆς Χαλιμάς τὰ τετράψηλα, καὶ ποταμὸ τὸ χρυσάφι καὶ τὰ διαμαντικά. Στὴν τόση σκληρὴ συμφορὰ καὶ στὴν ἀπελπισία των, δὲν τοὺς ἔμεινε τίποτε ἄλλο, ποῦ νὰ τοὺς ἐνθυμίζῃ τὴν οἰκογενειακὴ των εὐτυχίαν καὶ τὴν χαράν, ἀπὸ τὸν Τζάκ, τὸ πιστὸ σκυλί τοῦ σπιτιοῦ των, ποῦ τοὺς ἦταν σύντροφος καὶ φίλος, τί λέγω, προστάτης των ἦταν καὶ φύλακας των ἀχώριστος.

Τὴ βραδιά ποῦ ἐγεννήθηκε ὁ Βρασίδης, τὸν εὗρηκεν ὁ πατέρας των γυρίζοντας σπῆτι, ἓνα σκυλάκι πεταμένο θεονήστικο, ποῦ ἐμούγκριζε θάλαγες περισσότερον ἀπὸ τὸν πόνο, παρὰ ποῦ ἐγαύγιζε. Ἔτσι ἢ Μαρία, ποῦ ὄχιτὼ χρονῶ κοριτσάκι ἔγεινε Νταντὰ τοῦ Βρασίδα, μὲ τὴν ἴδιαν ἀγάπη ἀνέθρεψε καὶ τὸν Τζάκ. Φαίνεται ὅμως πῶς εἶχε μέσα του κάποιαν ἀξίαν τὸ κακόμοιρο τὸ σκυλί, καὶ ἢ ἀνατροφή ἔπιασε τόπο, ὁ κόπος δὲν πῆγε χαμένος. Εἶχεν ἔξυπνάδα καὶ ἀφοσίωσιν, ποῦ εἰς ὀλίγα σκυλιὰ τὴν εὗρισκει κανεὶς· μεγαλόσωμο, ξανθό, δασύτριχο, μὲ οὐρὰν φουντουτὴν, μὲ μεγάλο κεφάλι καὶ αὐτιά μακριά, μὲ δυὸ μάτια γεμάτα ἔξυπνάδα καὶ γλυκύτητα, ὅταν ἀνοίγε τὸ στόμα του μὲ ἀφέλειαν καὶ ἔξεκρέμαζε τὴ γλῶσσά του κόκκινη-κόκκινη, ἦταν μιὰ ζωγραφιά, καὶ γιὰ τὰ παιδάκια, ποῦ τὸν ἐχάδευαν καὶ τὰ ἐχάδευε, λατρεία σωστή. Ἀχώριστος σύντροφος των τὸς Κυριακὰς στὸν περίπατον, συνῶδευε κάποτε τὸς καθημερινὰς καὶ τὸν κ. Καθηγητὴν στὴν Ἀγοράν, ὅπου γελοῦσε ὄλος ὡς κι' ἢ οὐρὰ καὶ τὰ μάτια του ἀπὸ καμάρι, ἂν τοῦ ἐμπιστεύετο κανένα ὀφόνιο ὁ κ. Καθηγητῆς ἢ ἔστω καὶ τὸ μαστοῦνί του. Στὸ σπῆτι μέσα πάλι, ἀλλὰ χαρίσματα: ἦταν ὁ μοναδικὸς καὶ καλύτερος φύλακας τοῦ μαγειρείου: μὲ ἐγκράτειαν ἀπίστευτη ἔξηπλώνετο σταυροπόδι εἰς μίαν στάσιν ὑπερήφανη μπροστὰ στὸ κρέας ἢ τὰ ψάρια καὶ τὰ παρφεύλαττε μὲ εὐλάβειαν ἀπὸ τοὺς διαφόρους ἐχθρούς· ἀλλοῖμονο δὲ σὲ καμμιὰ γάτα τῆς γειτονιάς, ἂν ἐτολμοῦσε νὰ κάμη βόλτα ἀπ' ἔξω ἀπ' ἔξω γιὰ μυρωδιά.

Μόλις ἦταν τριῶν ἐτῶν ὁ Τζάκ καὶ τοῦ ἐδόθη εὐκαιρία νὰ ξεπληρώσῃ τὴ χάρη ποῦ τοῦ ἔκαμαν, καὶ μὲ τὸ παραπάνω: Κάποιος μαθητῆς ὀκνηρὸς καὶ λακοαναθρεμμένος, εἶχε τὴν ἀπαίτησιν νὰ τοῦ ἐπιστρέψῃ ὁ καθηγητῆς τὸ ζήτημα τῶν

μαθηματικῶν, πού τὸ εἶχε γράφει ἔλεεινὰ στὰς χειμερινὰς ἐξετάσεις, νὰ τὸ ξαναγράψῃ, διότι ἀλλιῶς! . . . καὶ ἐψιθύρισε κάτι μασσημένες φοβέρες ὁ κ. Καθηγητῆς τακτικὸς ἄνθρωπος, μαθηματικὸς, ὅπως ἦταν καὶ ἡ ἐπιστήμη του, χαρακτήρ τίμιος καὶ ἀδάμαστος, διόλου δὲν τοῦ ἤρχετο στὸ λογαριασμό· τοῦ ἐφαίνετο πὼς ἂν ἔκαμνεν ἔτσι, ἐπερίπαιζε τὴν Πολιτείαν πού τὸν πληρώνει, ἀδικοῦσε τοὺς ἄλλους μαθητάς, κι' ἐξευτέλιζε τὸν ἑαυτό του μπροστὰ εἰς ἓνα παλιό-παιδο· δὲν ἔδωσε προσοχή, τὸν περιεφρόνησε κ' ἐτελείωσε· ἀλλὰ μιὰ νύχτα ἐνῶ ἐγύριζε σπῆτι, κι' ὁ Τζάκ τὸν ἀκολουθοῦσε ὀλίγο παραπίσω, κοντὰ στὴν πόρτα του, ἓνας τραμποῦκος τοῦ ἐπετέθη βαλμένος ἀπὸ τὸν μαθητὴν, μὲ τὸ πιστόλι στὸ χέρι, καί: « ἢ διορθώνεις, τοῦ ἐφώναξε τὸ βαθμὸ ἢ σὲ σκοτώνω » . . . Κατετρόμαξε ὁ κ. Καθηγητῆς, τὸ αἷμά του ἐπάγωσε, ἔχασε τὴν ψυχραιμίαν του· ἀλλ' ἔως ὅτου συνέλθη καὶ πρὶν προφθάσῃ νὰ ὀμιλήσῃ καὶ νὰ συμβιβάσῃ τὰ πράγματα, μ' ἓνα πήδημα ὁ Τζάκ ὀρμᾶ πάνω στὸ στήθος τοῦ κακούργου, τοῦ ἐξέσχισε τὰ φρέγματα, ἐκυλίσθησαν μαλλιά κουδάρια καταγῆς καὶ ὅταν εἰς τὰς φωνὰς τῶν γειτόνων πού ἐμαζεύθησαν, ἦλθε καὶ ἡ ἀστυνομία, κατόπιν ἐορτῆς ἐννοεῖται, δὲν ἦσαν παρὰ τὸ περιστροφον τοῦ κακούργου πεταγμένο, κ' ἓνα κονρέλι ἀπὸ τὸ φόρεμά του. Ἀπὸ τότε περισσότερον ἀκόμα ὄλοι τὸν ἀγαποῦσαν τὸν Τζάκ· εἶταν κι' αὐτὸς σὰν ἓνα μέλος τῆς οἰκογενείας.

Πῶς λοιπὸν τώρα νὰ τὸν ἀποχωρισθοῦν τέτοιον φίλο; ἦταν ἀδύνατο· τοῦ κάκου ὁ θεῖός των Ζαχαρίας, ὁ ταγματάρχης, καὶ ἡ γυναῖκα του, πού ἔμεναν σπῆτι τους δυὸ τρεῖς ἑβδομάδας ἔως ὅτου φθάσῃ τὸ βαπόρι, τοὺς παρεκίνουν νὰ τὸν ἀφήσουν τὸν Τζάκ στὴν Ἀθήνα, διότι θὰ τοὺς ἐζήτουν καὶ γιὰ τὸ σκυλί εἰσιτήριο ἐπάνω στὸ βαπόρι· τοῦ κάκου τοὺς ἔλεγαν ὅτι θὰ τοὺς ἐστελναν ἀργότερα μὲ κανένα ἐπιβάτη, ὅταν θὰ ἠμπορέσουν νὰ τοῦ ἐξοικονομήσουν τὸν ναῦλον, διότι τώρα τὰ χρήματα πού τοὺς ἐπερίσσευσαν ἀπὸ κάτι κτήματα πού ἐπώλησαν τῆς μητέρας των, μόλις ἐφθάναν γιὰ τὰ ἰδικά των εἰσιτήρια. Εἶταν ἀδύνατο νὰ τὸν ἀποχωριστοῦν ἔστω καὶ προσωρινῶς τὸν ἀγαπημένο τους τὸν Τζάκ· θὰ τὸν ἔπαιρναν μαζί, καὶ θὰ τὰ διώρθωναν περίφημα, ἤξευραν ἐκεῖνα· θὰ τὸν ἔταξίδευαν κρυφά. Ἐπὶ τέλους θὰ ἐπλήρωσαν πέντε δέκα φράγκα διὰ ναῦλον· τί; πού ἀκούστηκε νὰ πληρώσῃ ὁ σκύλος εἰσιτήριο σὰν ἄνθρωπος; αὐτὰς τὰς σκέψεις ἔκαμαν τὰ παιδιὰ μας, κι' ἄς ἤξευραν πολὺ καλὰ πὼς στὴν ἀξία ὁ Τζάκ εἶταν πολὺ καλύτερος ἀπὸ πολλοὺς ἀνθρώπους· ἔτσι καὶ ἔγινε.

Ὅταν ἀνέβηκαν εἰς τὸ βαπόρι κι' ἐπῆραν οἱ ὑπάλληλοι τὰ πράγματά των στὴν ἀποθήκην, τὰ παιδιὰ παρεκάλεσαν νὰ τοὺς ἀφήσουν τὰς δυὸ βαλίτσας ἔξω γιατί τοὺς χρειάζονται· τὰς ἐπῆρε βιαστικῆ-βιαστικῆ ἡ Μαρία καὶ τὰς ἐτοποθέτησε σὲ μιὰ γωνιά τῆς σάλας, μισὸ μέτρο μακριὰ τὴν μίαν ἀπὸ τὴν ἄλλην, ἦλθε καὶ ὁ Βρασιδὸς μὲ μιὰ μπατανία στὰ χέρια, ἀκολουθοῦσε καὶ ἡ

Ἀρετὴ κρατώντας τὸν Τζάκ ἀπὸ τὸ λαιμό. Μ' ἓνα ὕφος φοβισμένο, ἀνήσυχο, ἡ Μαρία ἀφοῦ ἐκύνταξε τριγύρω νὰ μὴ τοὺς βλέπῃ κανεὶς:

— **Couche là**, Τζάκ, τοῦ εἶπε μὲ χαμηλὴ φωνή, καὶ τοῦ ἔδειξε τὸ ἀνάμεσα εἰς τὰς βαλίτσας μέρος.

Ὁ καῦμένος ὁ Τζάκ χωρὶς καμμίαν διαμαρτυρίαν ἐμπῆκεν ἀμέσως καὶ ξαπλώθηκε στὸν προχειρόν του κρουφῶνα πού τοῦ ἔκαμαν μὲ τὰς βαλίτσας καὶ τὴν μπατανία πού τοῦ ἔρριψαν ἀπὸ πάνω. Ἐτσι ξενοιασθήκανε λίγο τὰ παιδάκια, καὶ ὅταν ἔδβαιναν ἀπὸ τὸ Λιμάνι τοῦ Πειραιῶς, ἀνέβαιναν ν' ἀναπνεύσουν εἰς τὴν Γέφυραν τοῦ πλοίου καὶ εἶδιν τοὺς σερβιτόρους νὰ ἐτοιμάζουν τραπέζι. Ἐως ὅτου νὰ στρώσουν, νὰ σερβίρουν, νὰ ἀποφάγουν, ὀλόκληρη ὥρα ἐπέρασε, καὶ τὸ βαπόρι θὰ ἦταν εἰς τὴν ἄκραν ἢ μᾶλλον εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Σαρωνικοῦ. Μέχρι τῆς ὥρας αὐτῆς τὸ σκυλί τσιμουδιὰ δὲν ἔδγαλε οὔτε ἐσάλεψε, ἀλλ' ὅταν ἐφθασαν εἰς τὸ τέλος τοῦ φαγητοῦ, ἐνόμισεν ὁ κακόμοιρος ὁ Τζάκ πὼς ἦλθε καὶ ἡ σειρὰ του νὰ πῆ τὸ «παρών», καὶ μ' ἓνα ἐλαφρὸ γαύγισμα ἐπλησίασε τὸν Βρασιδαν καὶ τὸν ἔσπρωξε μὲ τὴ μούρη του γλύφοντάς του τὸ χέρι· ἐτρόμαξαν τὰ παιδιὰ:

— Γρήγορα ἐκεῖ, Τζάκ· ἐφώναξεν ἡ Μαρία, καὶ νησιτικὸς, σὰν πταίστης ἔκανε νὰ γυρίσῃ στὴν θέσιν του ὁ Τζάκ μὰ εἶταν πλέον ἀργά. Οἱ ὑπάλληλοι τῶν εἰσιτηρίων τὸν ἀντελήφθησαν καὶ ἐζήτησαν τὸ εἰσιτήριο.

Εἰσιτήριο; τί εἰσιτήριο θὰ πληρώσῃ ἓνα σκυλί;

— Θὰ πληρώσῃ, κορίτσι μου, ὀλόκληρο εἰσιτήριο ὁ σκύλος σας.

— Τί λέτε, κύριε, ὀλόκληρο εἰσιτήριο; ἐμεῖς δὲν τὸ ξέραμε αὐτό, οὔτε ἔχουμε χρήματα· μόλις μᾶς περισσεύουν δέκα φράγκα. Νά! πάρτε τα κι' ἀφήστε τὸ σκυλί μας σᾶς παρακαλῶ.

— Ἀδύνατο, εἶπε μὲ ψυχρὴν ἀπίθειαν ὁ ὑπάλληλος.

— Ἄμα φθάσουμε στὴ Νέα Ὑόρκη, εἶπε τότε ἡ Ἀρετὴ, θὰ παρακαλέσουμε τὸν κύριο, πού εἴμαστε συστημένοι, νὰ πληρώσῃ ὀλόκληρο τὸ εἰσιτήριο.

— Αὐτὰ εἶναι παραμύθια, ξανιεῖτε μὲ περιφρόνησιν ὁ ὑπάλληλος.

— Αἶ, τότε κρατήστε τον σεῖς τὸν Τζάκ, ξαναεἶπεν ἡ Μαρία· σᾶς τὸν χαρίζουμε· ἂν δὲν ἠμπορέσουμε νὰ σᾶς πληρώσουμε, ἄμα φθάσουμε στὴ Ν. Ὑόρκη, νὰ εἶναι δικός σας.

— Αὐτὰ παιδί μου, δὲν τ' ἀκοῦμε ἐμεῖς, σκυλιὰ δὲ θέλουμε, θὰ πληρώσετε; φώναξε θυμωμένα ὁ ὑπάλληλος, καὶ σκύζοντας ἔπιασε τὸν Τζάκ ἀπὸ τὸ σῶμα μὲ τὸ ἓνα χέρι καὶ μὲ τὸ ἄλλο ἀπὸ τὴ ράχη.

Ὁ καῦμένος ὁ Τζάκ στὴν ἀρχὴ ἐνόμισε ὅτι θὰ τὸν ἔπερνε ἔξω, νὰ τοῦ δώσῃ κανένα κόκκαλο, ἀλλὰ δὲν ἦταν ουνειθισμένος νὰ τὸν σηκώνουν ἔτσι οὔτε τ' ἀγαπημένα του τὰ χέρια. Ἄχ! τί νὰ τὸν κἀνῃ πού δὲν εὑρίσκοντο ἔξω εἰς τὴν ξηράν, παρὰ εἰς ξένον ἔδαφος, ὅπου ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ κρατῆ χαμηλωμένην καὶ νὰ κρύ-

βη την φουντωτήν ούραν του! Έκαμε να διαμαρτυρηθῆ, ἀλλὰ τότε ἐκατάλαβε πὼς εἶταν αἰχμάλωτος εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ χυδαίου ἐκείνου ἐκατάλαβε τώρα πὼς τὰ χέρια ἐκεῖνα ἦταν πιὸ σκληρὰ ἀπὸ τὴν τσιμπίδα τοῦ Μπόγια πὸ τὴν ἐδοκίμασε μιὰ φορὰ μικρὸς στὴν Ἀθήνα: Νέος ἀκόμα πρὶν κλείσῃ τὸν ἕνα χρόνον ἐκάθητο μιὰν ἡμέρα στὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ των ἀμέριμος, ὅταν ἕνας παλιάνθρωπος ἀπλωσε τὴν τσιμπίδα τοῦ Μπόγια, τὸν συνέλαβεν ἀπὸ τὴ μέση καὶ τὸν ἔρριψε μέσα στὴ σιδερένια φυλακὴ πὸ εἶνε κατὰ τὸ ἥμισυ κλουβί, κατὰ τὸ ἥμισυ κάρο. Ἄλλὰ καὶ κολὸν δὲν ἐδασανίσθη τότε πρὶν περάσουν εἰκοσιτέσσαρες ὥραι, ὀλόκληρο τὸ σπίτι ἐξεστράτευσε πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τῆς Αστυνομίας, ὅπου φυλάττουν ἐπὶ δυὸ-τρεις ἡμέρας τὰ ἀδέσποτα σκυλιά, τὰ ὁποῖα κουβαλεῖ ὁ Μπόγιας ἐμπρὸς ἐπὶ κεφαλῆς ὁ καθηγητής, ἀκολουθοῦσαν δὲ γραμμὴ τὰ παιδιὰ τοῦ σπιτιοῦ, διὰ νὰ ἐλευθερώσουν τὸν φίλον των τὸν ἀχώριστον, τὸν σύντροφο τὸν ἀγαπημένον. Οὔτε κατεδέχθησαν νὰ διαμαρτυρηθοῦν καὶ νὰ ζητήσουν ἐξηγήσεις, διὰ τὸ ἀτιμον καὶ παράνομον φέροσιμον τοῦ Μπόγια, ν' ἀρπάξῃ ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ, σκυλί ἡμερο κι' εὐγενικὸ ὅπως τὸν Τζάκ· τοὺς ἐπέταξαν εἰς τὰ μούτρα τὸ πεντόφραγκο, τὸ πρόστιμον τάχα, καὶ μετὰ χαρὲς καὶ μετὰ ξεφωνητὰ τὸν ἄρπαξαν ὅλα μαζί στὴν ἀγκαλιὰ καὶ τὸν ἐφιλοῦσαν, καὶ ἐγύρισαν σπίτι μετὰ καμάρι καὶ ὑπερηφάνειαν κατακτητοῦ πὸ ἐνίκησε καὶ γυρίζει πίσω.....

Ἐτοίριξε βραχνὰ-βραχνὰ ὡς νὰ ἐπὶ οὐρανὸν ὁ Τζάκ, ἀλλ' ὁ τωρινὸς Δήμιος σκληρότερος ἀπὸ τὸν παλιόν, τὸν Μπόγια, τὸν ἐσήκωσεν ὑψηλὰ καὶ ἐπλησίασε τὴν κουπαστὴ τοῦ πλοίου. Τὰ καῦμένα τὰ παιδιὰ μας ἐκατάλαβαν.

Καὶ τότε ἔβαλαν τὲς φωνές· ἀπελπιστικά, σπαρακτικά, ἄγριαι φωναὶ ἐγέμισαν τὴν τραπεζαρία τοῦ βαποριοῦ:

— Μὴ μᾶς τὸν πνίγετεεεε!!!

— Μὴ μᾶς τὸν πετάξετεεεε!!!

— Ἄχ, Τζάκ! ἄχ, σκυλάκι μου, παιδάκι μου! δὲν ὑπάρχει κανένας Χριστιανός;...

Ἡ καῦμένη ἢ Ἀρετὴ! Χριστιανὸν ζητοῦσε νὰ τοὺς ὑπερασπισθῆ, νὰ τοὺς γλυτώσῃ τὸ σκυλί· δὲν ἤξερε πὼς οἱ Ὀθωμανοὶ καὶ ὄχι οἱ Χριστιανοὶ λατρεύουν τὰ σκυλιά, καὶ ἴσως θὰ ἦταν τυχεροὶ ἂν εἶχαν συνταξιδιώτη κανένα ὀθωμανόν ἢ κανένα μέλος Φιλοζωϊκῆς Ἐταιρίας· δυστυχῶς μόνον Χριστιανοὶ ταξίδευαν μαζί των, κι' αὐτοὶ περιορίσθησαν νὰ πιάσουν τὰ παράθυρα καὶ τὰς θύρας διὰ ν' ἀπολαύσουν τὸ εὐχάριστον θέαμα· ἐν τῷ μεταξῦ, ἢ Μαρία νευρική ὅπως ἦταν τῆς ἤλθε λιποθυμία.

Ἐσπαρτάρισε, καὶ ἐκλώττησε τὸν ἀέρα ὁ Τζάκ προσπαθῶν κάπου ν' ἀκουμπήσῃ τὰ πόδια, διὰ νὰ ἡμπορέσῃ νὰ βάλῃ τὰ δυνατὰ του νὰ ξεγλυστρήσῃ ἀπὸ τὰ νύχια τοῦ κακούργου ἐκείνου, ἀλλὰ τοῦ κάκου. Τὸν ἀνασήκωσεν κείνος ὑψηλότερα· ἐγρύλισεν ὁ Τζάκ ἕνα γάφ! ἀπελπιστικὸ, καὶ... πλάφ!!... Ψεύματα, δὲν

ἤκούσθη· ἐπνίγη μέσα εἰς τοὺς γέλωτας τῶν γαλαζοαίματων Χριστιανῶν, μέσ' στὰ κλάματα τῶν παιδιῶν καὶ τὸν θόρυβον τῆς μηχανῆς. Πόσῃ λύπῃ θὰ ἠσθάνοντο μερικοὶ ἐπιβάται **φιφτυτοῦ**, πὸ δὲν ἦταν ἡμέρα, διὰ νὰπολαύσουν τὸ ὠραῖον θέαμα, νὰ ἴδοῦν τὴν ἀγωνίαν ἑνὸς σκυλιοῦ πὸ πνίγεται ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πελάγους, ἢ νὰβλέπουν τὴν κόκκινη γραμμὴν πὸ θὰ ἐσχημάτιζεν ὁ ἕλιξ τοῦ βαποριοῦ μετὰ τὸ αἷμα τοῦ Τζάκ! Περιορίσθησαν μερικοὶ εἰς σχόλια καὶ ὑπολογισμούς· εὗρηκαν ὅτι ἀφοῦ τὸ βαπόρι εἶχε ξεκινήσει πρὸ μιᾶς ὥρας καὶ δέκα λεπτῶν, θὰ εἶχε διανύσει 16—18 μίλια, καὶ ὅτι τὸ σκυλί ἀδύνατον ν' ἀνθέξῃ παραπάνω ἀπὸ ἑξ. μίλια τὸ πολὺ, μάλιστα μετὰ τὸ φρέσκο πὸ ἐφυσούσε ἐκείνην τὴν ὥραν, καὶ ἐρρυτίδωνε ὡσὰν θυμωμένα γεροντικὰ μούτρα τὰ νερὰ τοῦ Σαρωνικοῦ.

Ἐκλαψαν καὶ ἐθρήνησαν τὸν χωρισμόν, τὸν θάνατον τοῦ Τζάκ τὰ παιδιὰ μας, καὶ ὅλην τὴν νύκτα εἰς τὴν καμπίνα των μάτι δὲν ἐκλείσαν· συνειδησιμὰ τὰ καῦμένα ἀπὸ τόσο μικρὰ εἰς λείψανα καὶ **Παραμονές** νεκρῶν, κι' ἀπόψε ἔκαμαν τὴν **Παραμονὴ** τοῦ Τζάκ, ἦταν ἀπαρηγόρητα. Ἡρξισεν ἢ Μαρία νὰ τὰ γράφῃ ὅλα εἰς τὸν Ταγματάρχην, τὸν θεῖόν των, διὰ νὰ ξεσκάσουν, νὰ παρηγορηθοῦν λιγάκι, καὶ νὰ τὸν παρακαλέσουν νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Ἐταιρίαν νὰ παραπονεθῆ διὰ τὸν ἀκαρδὸν ὑπάλληλον, νὰ τὸν παύσουν, εἰς τὴν Εἰσαγγελίαν νὰ τὸν στείλῃ τὸν ἄθλιον εἰς τὴν φυλακὴν!.....

Μόλις ἐξημέρωσε, καὶ βιαστικὴ-βιαστικὴ πῆρε ἢ Μαρία τὸ γράμμα τῆς καὶ τὸ ἔρριπεν εἰς τοῦ βαποριοῦ τὸ γραμματοκιβώτιον· τόσον ἐδιάζετο νὰ τὰ μάθουν γρήγορα, ἂν καὶ ἐγνώριζε πὼς τοῦ κάκου: πρῶτα ἔπρεπε νὰ φθάσουν εἰς τὴν Ν. Ὑόρκην, κ' ἔτσι ἀπὸ τὴ μεγάλη Πόστα τῆς Ὑόρκης νὰ πάρῃ τὸ γράμμα τὸ πρῶτον διὰ τὴν Εὐρώπην βαπόρι.

Αἰῶνες ἐφάνησαν εἰς τὰ παιδιὰ μας αἶ δεκαεὶς ἡμέραι ἕως ὅτου φθάσουν εἰς τὸν Νέον Κόσμον· ἀλλὰ τί ξεφωνητὰ, τί γέλια, καὶ τί δάκρυα χαρᾶς ἦταν ἐκεῖνα ὅταν μόλις ἔφθασαν εἰς τὸ σπίτι τοῦ κηδεμόνος των εὗρηκαν γράμμα ἀπὸ τὰς Ἀθήνας ἐπ' ὀνόματί των, καὶ μετὰ νευρικότητα μετὰ δάκτυλα τρεμουλιαστὰ τὸ ἠνοιξεν ἢ Μαρία καὶ ἐδιάβασε δυνατὰ ὅτι ὁ Τζάκ τὸ πολυαγαπημένο τὸ σκυλί των ἐζοῦσε, ὅτι ἐπέστρεψεν ὀπίσω μονάχο καὶ εὗρίσκειται εἰς τῆς θείας τὸ σπίτι; ; ; θὰ τὸν ἴδοῦν λοιπὸν καὶ πάλι τὸν Τζάκ τὸν ἀγαπημένο τους; θὰ τὸ ἀγκαλιάσουν λοιπὸν καὶ θὰ τὸ φιλήσουν πάλι τὸμορφο ἐκεῖνο κεφάλι· θὰ τοὺς ξανσχαϊδέψουν καὶ πάλι τὰ γλυκὰ ἐκεῖνα τὰ μάτια; ; Μὰ πὼς ἔγεινε αὐτὸ τὸ μεγάλο θαῦμα καλέ; αὐτὸ ἠθελαν τώρα νὰ μάθουν τὰ παιδιὰ μας. Κυριακὴ βράδυ σταῖς ὀκτώ καὶ τέταρτον ἔφυγε τὸ βαπόρι ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ· σταῖς ἐννιάμιση τὸν πετάξανε στὴ θάλασσα τὸν Τζάκ· τὴν Δευτέρα τὸ μεσημέρι, ἐνῶ ἔτρωγαν εἰς τὸ σπίτι τοῦ ταγματάρχου, ἤκουσαν ἕνα θόρυβον ἀσυνείσθητον εἰς τὴν ἐξόπορτα καὶ εἰς τὴν σκάλα· γυρίζουν καὶ βλέπουν τὸν Τζάκ, νὰ μπαίνη μετὰ γυυλίσματα, μετὰ φωνές

Η ΜΑΝΟΥΛΑ ΜΟΥ (Έργον τῆς Δ^ος Κλεον. Ἀσπριώτου).

στριγγιές και κλαυφάρικες ὥρμησεν εἰς τὰ πόδια των και τὰ ἐφιλοῦσε, και τοὺς ἐκύταζε και ἔκλαιε, και . . . τοὺς ἐρωτοῦσε . . . Ἐπῆγεν εἰς τὴν κάμαρα πού ἐκοιμῶντο ἄλλοτε τὰ κορίτσια, ἐσπρωξε τὴν μισανοιγμένη πόρτα, ἐχώθηκε κάτω ἀπὸ τὰ κρεβάτια, ἐπήδησεν ἔπειτα ἐπάνω εἰς αὐτά, ἐμύρισε τὰ προσκέφαλα, ξαναβγήκεν ἔξω ἀνήσυχος, ἀπηλπισμένος, κλαίων, ἀπαρηγόρητος· ἐγύριζε και ξαναγύριζε, ὡς νὰ εἶχε λυσσαῖξει τὸ κακόμοιρο τὸ σκυλί, νερὸ δὲν ἔπινε, ψωμί οὔτε νὰ τὸ ἰδῆ σταῖ μάτια . . .

Ἄχ! ποιὸς ἠμπορεῖ νὰ ἐμβαθύνη εἰς τὴν ψυχὴν ἐνὸς σκυλιοῦ ὡσάν τὸν Τζάκ, ἀφοῦ τὸν ἄνθρωπον πού τοῦ ὁμιλοῦμε και συζητοῦμε μαζί του, δυσκολευόμεθα νὰ τὸν ψυχολογήσωμεν; Ποιὸς ἠμπορεῖ νὰ μᾶς εἰπῆ ὅτι ὁ καυμένος ὁ Τζάκ ἔκλαιε τώρα, ὄχι τὸν χωρισμὸν τὸν προσωρινὸ τῶν ἀφεντικῶν του, ὅπως ὅλοι οἱ ὁμοιοί του και ὁ ἴδιος πολλὰς φορὰς τὸ ἐπάθαινε, παρὰ ἔκλαιεν ἴσως τὸν θάνατόν των; ποιὸς ἠμπορεῖ νὰ μᾶς εἰπῆ, ὅτι τὸ καυμένο τὸ σκυλί ὅταν ἤκουε τὰς ἀπελπιστικὰς κραυγὰς τῶν κοριτσιῶν και εἶδε κατόπιν νὰ πετοῦν και τὸν ἴδιον εἰς τὴν θάλασσαν, δὲν ἐσημάτισε τὴν ἰδέαν, ὅτι ἔπυσαν ὅλοι των εἰς χεῖρας ληστῶν, εἰς συμμορίαν κακούργων, πού ἀπὸ αὐτὸν πρῶτον ἤρχισαν τὴν καταστροφὴν και τὸν ἀφανισμόν των; κι' ἀκόμα

ποιὸς ξεύρει ἂν ὁ κακόμοιρος ὁ Τζάκ μέσα στὴν ἀγωνία του ἐκείνη, και στὸν κίνδυνον τοῦ πνιγμοῦ του δὲν ἀπήφησε τὴν ἰδίαν του ζωὴν τριγυρνῶν εἰς τὸ μέρος πού τὸν ἐπέταξαν, διὰ νὰ ἰδῆ μήπως πετάξουν και τ' ἀφεντικά του εἰς τὴν θάλασσαν οἱ ἀλιτήριοι αὐτοί, διὰ νὰ σώσῃ ὅποιον δυνηθῆ ἢ νὰ πνιγῆ μαζί των; Ποιὸς ξέρει; ποιὸς γνωρίζει δηλαδὴ ἂν τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰς ἓνα ζῶον, δὲν ἐξεμηδενίσθη τὸ ἐνστικτον τῆς αὐτοσυντηρήσεως και δὲν ἐκυριάρχησεν ἡ στοργὴ και ἡ ἀφοσίωσις εἰς τοὺς κυρίους του, πρᾶγμα πού ποτὲ δὲν συμβαίνει εἰς ἓνα ἄνθρωπον; Κανεὶς δὲν τὸ ξέρει, και ὁμως βέβαιον εἶναι ὅτι τὴν στιγμὴν ἐκείνην μεγάλο δράμα ἐπαίχθη μέσα στὴν ψυχὴ τοῦ Τζάκ! ναί, στὴν ψυχὴν, διότι και ψυχὴν και καρδιά πρέπει νὰ εἶχε τὸ εὐγενικὸ ἐκεῖνο και ἔξυπνο σκυλί.

Ἡ κατάστασις αὐτὴ ἡ ἀπελπιστικὴ τοῦ Τζάκ διήρκεσεν ἐπὶ δεκαπέντε ἡμέρας· μπουκιά δὲν ἐννοοῦσε νὰ βάλῃ στὸ στόμα του· μετὰ τὰς πρώτας ἡμέρας ἔτυχε νὰ τοὺς ἐπισκεφθῆ ὁ ἰατρὸς τοῦ σπιτιοῦ και τοῦ τὸ ἀνέφεραν, αὐτὸς δὲ τοὺς εἶπε ὅτι ἠμπορεῖ και ν' αὐτοκτονήσῃ ἀπὸ ἀσιτίαν, και τοὺς συνεδούλευσε νὰ τὸν ποτίζουν γάλα διὰ τῆς βίας, κι' ἔτσι τοῦ τὸ ἔδιναν μ' ἓνα χωνὶ στὸ στόμα. Ὁ καυμένος ὁ Τζάκ! περνοῦσαν αἱ ἐβδομάδες, οἱ μῆνες, τὰ χρόνια ἀλλ' ἢ

δυστυχία του δὲν ἐπεροῦσε· διότι στιγμὴν δὲν ἐλησμόνει τὰ καλά του τὰ παιδιά, τὸσον ὥστε τὸ ἐκατάλαβαν ὅλοι καὶ κατήντησε νὰ διασκεδάσουν καὶ νὰ παίζουν μὲ τὴν σομοφορὰν του καὶ μὲ τὸ αἶσθημά του· ὅταν ἤρχετο γράμμα ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ καὶ τὸ ἤνοιγαν, τὸ ἔβαζαν μπροστά του νὰ τὸ μυρίσῃ· ἀπίστευτο πρᾶγμα· τὸ ἐγνώριζε, ἔβαζε τὲς φωνές, ἐχαλνοῦσε τὸ σπῆτι, ἔτρεχεν, ἐπήδα ἐπάνω των νὰ τὸ πάρῃ νὰ τὸ φιλήσῃ· κάποτε ἐκεῖνος πού τὸ ἐκράτει τὸ ἔδιδεν εἰς ἄλλο πρόσωπον τοῦ σπιτιοῦ· ἀμέσως ἄφηνε τὸν προηγούμενον καὶ ὄρμα κατὰ τοῦ ἄλλου· κι' ἔτσι διεσκεδάσαν μὲ τὴν λαχτάρα καὶ τὴν ἀφοσίωσιν τοῦ κακόμοιρου τοῦ Τζάκ. Ἄλλοτε πάλιν ἐνῶ ἔκειτο ἐξηπλωμένος εἰς μίαν γωνίαν, κάτω ἀπὸ τὸ τραπέζι, τὸν καναπέ ἢ τὸ κρεβάτι, τοὺς ἤρχετο ἢ ὄρεξις νὰ διασκεδάσουν, νὰ παίζουν μὲ τοῦ Τζάκ τὴν καρδιά· ἤρχιζεν ἕνας σιγανὰ μὲ ἀφέλειαν, μὲ τόνον τῆς φωνῆς χαμηλόν·

— Κάποιος εἶναι στὴ σκάλα· ἂ, ἢ Ἀρετὴ εἶναι· ἀνοιξε τὴν πόρτα.

Σούζα ἀμέσως ὁ Τζάκ· ἐσηκώνετο ὀλόρθος, ἐκύνταζεν ἀριστερὰ-δεξιὰ νὰ ἰδῇ τὴν Ἀρετὴν, ἔδβαινε ἐξω, ἐφώναζε, κατέβαινε τὴν σκάλαν, ἔδβαινε ἕως τὴν ἐξώπορτα, ἐγύριζεν ὀπίσω ἀνήσυχος πάντα, ξαναπλάγιαζε. Ἦρχιζεν ἄλλος·

— Μὰ Βρασίδα! κάθησε φρόνιμα λοιπόν!

— Ἀφησέ τον καὶ σὺ Μαρία τώρα, μὴ τὸν χτυπᾶς τὸ Βρασίδα!

Καὶ εἰς κάθε φράσιν πού περιεῖχε τὸ ὄνομα τῶν παιδιῶν, τὰ ἴδια βάσανα, τὲς ἴδιες τρεχάλες ὁ Τζάκ· δὲν ἠμποροῦσε νὰ τὸ χορτάσῃ ὁ νοῦς του πῶς τὸν ἐγελοῦσαν, τόση ἦταν ἡ λαχτάρα του γιὰ τὰ παιδιά.

Ἐπέρασαν ἔτσι ἕξ ἔτη· εἰς τὸ διάστημα αὐτὸ ἡ Μαρία, ὅπως εἶχε καλὴν καρδιά, ἐστάθη καὶ τυχερὴ· εὐρέθη ἕνας νέος τίμιος καὶ καλὸς καὶ μὲ σειρά καλὴ πού τὴν ἠγάπησε· κι' ὅταν ἐντὸς δύο μηνῶν τὴν ἐνυμφεύθη, ἡ ἀγάπη του ἔγεινε λατρεία· ἔτσι εὐρήκαν προστασίαν καὶ τὰ μικρότερα παιδιά, ἡ Ἀρετούλα καὶ ὁ Βρασίδας, πού τὰ ἔβαλαν μάλιστα εἰς Ἀμερικανικὰ σχολεῖα διὰ νὰ μορφωθοῦν· τώρα δὲν ἔμενε πλέον ἄλλο, παρὰ νὰ φέρουν καὶ τὸν Τζάκ εἰς τὴν Ἀμερικὴν· δὲ θὰ τοὺς ἔλειπε τότε πλέον τίποτε, καὶ ὅλοι θὰ ἐξήλευαν τὴν εὐτυχίαν των. Ἡ ἀπόφασις ἔγεινε κιόλας· θὰ τοῦ ἔδγαζαν μπιλιέτο σωστὸ καὶ θὰ τὸν ἔφερνε ἡ ἴδια ἡ Μαρία στὸ γυρισμὸ πού θὰ ἐπήγαινε ἕνα δυὸ μῆνες μὲ τὸ παιδάκι της νὰ ἰδῇ τὴν πενθεράν της εἰς Σμύρνην· καὶ εἰς τὴν ἀφίξιν καὶ εἰς τὴν ἐπιστροφὴν θὰ ἐπεροῦσε ἀπὸ τὰς Ἀθήνας· τὸ ἔγραψαν καὶ τῆς θείας καὶ τὸ ἤξευραν· ἤρχισαν πάλι τὰ βάσανα καὶ τὰ πειράγματα τοῦ Τζάκ· — Τζάκ ἢ Μαρία. — Νὰ ἢ Μαρία ἔρχεται. — Ποιὸς εἶναι στὴ σκάλα; μὴν εἶναι ἡ Μαρία; Καὶ δὸς του γαυγίσματα καὶ τρεχάλες ὁ Τζάκ.

Καὶ μολαταῦτα ἂν καὶ τόσας φορὰς προανήγγειλαν στὸν Τζάκ τὸν ἐρχομὸ τῆς Μαρίας, εἰς τὸν πραγματικὸν ἐρχομὸν της, ὅταν ἦλθε στ' ἀληθινὰ ἡ Μαρία, τὸ καῦμένο τὸ ζῶον δὲν ἐδάσταξεν· Ὄρμησεν ἐπάνω της ὀλόρθος, τὴν ἀγκάλιασε

μὲ τὰ δυὸ του μπροσθινὰ πόδια, τῆς ἔγλυψε τὸ μάγουλο, τῆς φίλησε τὰ χέρια, κατέδηκε στὰ πόδια, καὶ ἐσωριάσθηκε στὸ πάτωμα· ὅταν κατασυγκινημένη ἔσκυψεν ἐπάνω του ἡ Μαρία, τὰ χέρια της ἐχάιδευαν πλέον τὸ πτῶμα τοῦ Τζάκ. Τί τραγικὴ σκηνή! τὸν ἐσκότωσε τὸν καῦμένο τὸν Τζάκ ἢ τόσο μεγάλη κι' ἀνέλπιστη χαρὰ πού ξανάδλεπε ζωντανὴν τὴν κυρίαν του.

Θέσπις

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

1

Ἄν ἴσως ὄῃς ἕνα πουλὶ νυχτόπλανο
νὰ κάτση στὸ μικρὸ παράθυρό σου
ἀνάλαφρα, μὴ σκιάξῃ κὰν τὸν ὕπνο σου,
μὴν κόψῃ τὸ χαρούμενο ὄνειρό σου,
Νὰ μὴν κακιώσῃς.... βγῆκε ἀπὸ τὸ σάβανο
ἢ πεθαμένη ἢ ψυχὴ μου πάλι,
ἦρθε νὰ ἰδῇ μήπως κανεῖς σ' ἐπὶ κρανε
καὶ θὰ ξαναγυρισῇ ἀγάλι ἀγάλι.....

2

Τὴ νύχτα πού σωπαίνουν τὰ πουλιὰ
καὶ παιγνιδίζει ἡ αὔρα μέσ' στὸ λόγγο
κάτι ἀπὸ τὰ στήθη μου ξεσπᾶ
καὶ βγαίνει καὶ σκορπιέται σ' ἕνα βόγγο!

Τ' ἀκούει τὸ νυχτόπλανο πουλί,
κρυμμένο στὴν ἰτιά τὴ μαραμμένη
κ' ἐκεῖ θρηνολογεῖ ὡς τὴν αὐγὴ
τὴν πρώτη μου χαρὰ τὴν πεθαμένη,

3

Τώρα πού ξενητεύτηκε ἡ ἀγάπη μου
τόση φωτιὰ ἀπ' τὴν καρδιά μου βγαίνει,
πού φεύγει ὁ στεναγμὸς μου ὁ ὀλόθερμος
καὶ στὰ ψηλὰ οὐράνια ἀνεβαίνει.

Καὶ λιώνουνε τὰ χιόνια ὅπου περνᾶ
κι' ὅταν ψηλὰ ἀνέβῃ ὡς τ' ἀστέρια,
διαλυέται σὲ βροχῆς σταλαγματιὰς
καὶ πέφτει στὰ κερένια της τὰ χέρια.

[Σαμφοῦς]

Μαρίκα Καρακάση
(Τὸ γένος Πίπιζα).

ΛΕΩΝ ΤΟΛΣΤΟΗ

Ὁ θάνατος τοῦ μεγάλου Ρώσου φιλοσόφου καὶ μυθιστοριογράφου Λέοντος Τολστόη ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς ὅλας τὰς Εὐρωπαϊκὰς ἡμερίδας καὶ τὰ περιοδικὰ ν' ἀσχοληθοῦν περὶ τοῦ ἔργου καὶ τῶν δοξασιῶν τοῦ ἐκλιπόντος ἀνδρός. Ἐπίκαιρον θεωροῦμεν καὶ ἡμεῖς νὰ μεταφέρωμεν ἐκ τοῦ λαμπροῦ συγγράμματος «*La tristesse contemporaine*» τοῦ F. Gevaert τὴν κατωτέρω κριτικὴν μελέτην, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ ἀναγνώσται τῆς «Χαραυγῆς» θὰ ἴδουν σύντομον μὲν ἀλλὰ βαθεῖαν καὶ ἐπιστημὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ἔργου τοῦ Τολστόη, αὐστηρὰν κρίσιν περὶ τῶν ἀρχῶν καὶ ἰδεῶν του καὶ ἐν γένει περὶ τοῦ φιλοσοφικοῦ του συστήματος.

Ἐνῶ ὁ βαγνέριος ἰδανισμὸς διεδίδετο μετὰ καταπληκτικῆς ταχύτητος εἰς τοὺς ὑψηλοὺς πνευματικοὺς κύκλους, ὁ τοῦ Τολστόη ἐγεννᾶτο σιωπηλὸς ἀπὸ τὴν σχεδὸν παρθένον ψυχὴν τῆς Ρωσίας. Ὁ Βάγνερ ἐπρεπε νὰ ἐπενεργήσῃ ἐπὶ τῆς πληθύος τῶν μεμνημένων. Ὁ Τολστόη ἐπεθύμει νὰ ἐπενεργήσῃ ἐπὶ τοῦ λαοῦ, ὄχι μόνον διὰ τῶν συγγραμμάτων του, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ παραδείγματός του. Μέσα εἰς τὴν ἀπέραντον αὐτὴν Ρωσίαν, ὅπου εὐρὸν διάστημα εἶναι ἀνοικτὸν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην πρωτοβουλίαν, ὅπου ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ κίνησις ἐπιδιώκεται πανταχόθεν ὑπὸ γιγαντωδῶν ἔργων, ὅπου κάθε δημιουργία, κάθε νεωτερισμὸς στέφεται ὑπὸ ἐπιτυχίας, ἕνας ἄνθρωπος θαυμασίως προικισμένος ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἔσχε τὸ θάρρος ν' ἀπαρνηθῇ τὴν προνομίαν τῆς γεννήσεως, τῆς καταγωγῆς, τοῦ πλοῦτου, διὰ νὰ ἀφιερωθῇ εἰς τὴν θρησκευτικὴν ἀποστολὴν του καὶ νὰ διδάξῃ εἰς τοὺς ἀποκλήρους τῆς ζωῆς τὰς ἀπολαύσεις τῆς ὀδύνης καὶ τῆς μελλούσης ζωῆς. Εἰς τὸν ὑλιστικὸν καὶ κερδοσκοπικὸν αἰῶνά μας ἕνας Λέων Τολστόη ἐπεχείρησε ν' ἀποδείξῃ ὅτι ὅλαι αἱ μεγάλαι ἐκδουλεύσεις αἱ ἀποδοθεῖσαι εἰς τὴν διπλωματίαν, εἰς τὴν πολιτικὴν, εἰς τὴν βιομηχανίαν, εἰς τὴν ὑλικὴν εὐημερίαν τῶν ἐθνῶν, δὲν ἀξίζουσιν τὴν προστασίαν, τὴν ὁποίαν μία ψυχὴ ἀνηψωθείσα ὑπεράνω τῶν ἄλλων παρέχει εἰς τοὺς πτωχοὺς, κάμνουσα ν' ἀναλάμψῃ τὸ πνεῦμα τῶν κάποια ἀκτὶς ἰδανικῆς παρηγορίας.

Διακόπτων λοιπὸν πᾶσαν σχέσιν μετὰ τὰ ἔθιμα καὶ τὰς παραδόσεις τῆς οἰκογενείας του, ἀποχωριζόμενος ἀπὸ ἕνα κόσμον, ὅπου ἤμποροῦσαν νὰ τὸν συγκρατήσουν καὶ ἡ ἀνατροφή του καὶ ἡ καλλιέργεια τοῦ πνεύματός του, ἀπαρνούμενος τρόπον τινὰ τὸ ἀριστοκρατικὸν καὶ διοικοῦν περιβάλλον τῆς πατρίδος του, ὁ Τολστόη ἐτίθετο πάραντα ἐν ἀναρχίᾳ, — καὶ εἶναι βέβαιον ὅτι ἡ ἀναρχία αὐτὴ ἢ ἐπιτελεσθεῖσα διὰ τῆς ὁμοφροσύνης τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὸν μέγαν φιλόσοφον θὰ ἐξησφάλιζεν εἰς τὸν κόσμον τὴν κοινωνικὴν εἰρήνην ποῦ ἀπὸ τόσου ἤδη μακροῦ χρόνου ἐπευχόμεθα. Δυστυχῶς εἰς ἕνα τόπον διωργανωμένον ἤδη, εἰς ἕνα πολιτισμὸν στηριγμένον ἐπὶ παναρχαίων παραδόσεων, ἡ ἀναρχία αὐτὴ δὲν ἠδύνατο παρὰ νὰ γίνῃ πρόξενος ταραχῶν. Δὲν ἤμποροῦμεν νὰ κρίνωμεν λίαν ἐπισταμένως τὴν ἐπίδρασιν τῶν διδασκαλιῶν τοῦ Τολστόη ἐπὶ τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ, αἵτινες δυνατόν νὰ θεωρηθοῦν κάπως ἀνατρεπτικά. Εἰς τὰ μέρη μας ὅπου διεδόθησαν διὰ τῶν βιβλίων τοῦ συγγραφέως καὶ οὐχὶ διὰ τοῦ παραδείγματός του, ὅπου κατὰ συνέπειαν οἱ ὑψηλοὶ νόες καὶ οἱ διλλεταντισταὶ ἠδυνήθησαν νὰ τὰς γνωρίσουν, αὐταὶ παρεδλήθησαν ἢ συνανεφύρθησαν μετὰ τοὺς αἰσθητικο-θρησκευτικὸς κανόνας τοῦ βαγνερισμού, ἐπηύξησαν τὴν πνευματικὴν σύγχυσιν τῆς ἐποχῆς μας κάμνουσαί μας νὰ καταφρονήσωμεν μέγαν ἀριθμὸν συνθηκῶν, τὰς ὁποίας θὰ ἐξακολουθήσωμεν πιθανῶς νὰ ἀνεχώμεθα, διότι δὲν εἴμεθα ἱκανοὶ νὰ τὰς ἀντικαταστήσωμεν μετὰ οἰαςδήποτε ἄλλας.

Τοῦτο συνέβη κατ' ἀρχὰς εἰς μυθιστορήματα, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ ρώσος ἀπόστολος μᾶς ἀπεκάλυψε τὴν ἐνδόμυχον εὐσέδειαν τοῦ ἀτόμου του. Ἄλλ' εἰς τὴν *Ἄγγελον Καρένιν* ὅπως εἰς τὸν *Πόλεμον καὶ Εἰρήνην*, ἡ διδασκαλία του εἶναι σκορπισμένη, ἀναλάμπει ἐδῶ καὶ ἐκεῖ μετὰ σπινθηριζούσας λάμψεις εἰς τὴν ἐξέλιξιν μερικῶν γεγονότων, χωρὶς διὰ τοῦτο νὰ φωτίζεται ὀλόκληρον τὸ ἔργον ὑπὸ θείας χάριτος. Ἡ ἐξιστόρησις μερικῶν θανάτων π.χ. ἐγίνε δι' ἀπεικονίσεως καὶ τραγικοῦ μεγαλείου ἀληθμονήτου καθ' ὅλην τὴν ἀγωνίαν τοῦ πρίγκηπος Ἀνδρέου, παρακολουθοῦμεν μαζὶ μετὰ τὸν ἥρωα τὰ ὄρια τοῦ ἀπείρου καὶ παρατηροῦμεν κατὰ τόπους τὰς ἀθανάτους χώρας,

όπου ναύει ο τρόμος και αἱ ἀνθρώπιναι δύν-
ναι... Χρειάζεται γυμνασμένη διάνοια ὅπως
εἰσχωρήσει εἰς τὸν ἰδανισμόν τῆς τέχνης ταύτης.
Καὶ ἀφοῦ περισυλλέξη κανεὶς ἀπὸ τὰς ὀλίγας αὐ-
τὰς συρμεχυμένας ἐποποιίας τὸ ἐσωτερικὸν αἰ-
σθημα μιᾶς ἀλλοκότου ὅσον καὶ ἀσυγκρίτου
ὠραιότητος, θὰ γνωρίσῃ ἴσως καλύτερα τὴν ἀξίαν
τῆς ζωῆς, ἀλλὰ δὲν θὰ δοκιμάσῃ καμμίαν ἀνάγ-
κην θρησκευτικῆς μετανοίας.

Διὰ τὴν φθάσῃ εἰς τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο, ὁ Τολ-
στόη ἐπίστευσε ὅτι ἔπρεπε νὰ παρηγηθῇ τὴν τέ-
χνην, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Βάγνερ διέβλεπε τὴν σω-
τηρίαν. Ἀπὸ τοῦ 1878 ἀφιέρωσε τὴν ζωὴν του
εἰς τὴν διάδοσιν τῶν θρησκευτικῶν καὶ ἠθικῶν
τούτων ἰδεῶν. Οὐδὲν τὸ μονότροπον πρεσβεύει,
παραδέχεται ὅλας τὰς ἀποκαλύψεις, συγκαλεῖ τοὺς
ἀνθρώπους ὅλων τῶν θρησκευμάτων, ὄνειρεύε-
ται ὅλας τὰς ἐξαγορεύσεις ἐν τῇ ἐνότητι τοῦ ἀρ-
χεγόνου χριστιανισμοῦ. «Ὅποιος ἐννοεῖ τὴν δι-
δασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ, θὰ πιστεύσῃ εἰς αὐτόν,
διότι ἡ διδασκαλία αὕτη εἶναι ἡ ἀλήθεια»,
ἔγραψεν εἰς τὸ ἔργον του «Ἡ θρησκεία μου».
Ἀργότερα, διὰ τὴν καταστήσῃ περισσότερον αἰ-
σθητὴν τὴν ἀνάγκην μιᾶς ἐπανόδου πρὸς τὰς
μοναδικὰς ἐννοίας τοῦ Ἰησοῦ, ἀποδεικνύει εἰς
τὰ «Εὐαγγέλιά» του ὅτι ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι
πνεῦμα καὶ ἐν πνεύματι πρέπει νὰ λατρεύεται,
ἡ μελέτη τῶν Ἁγίων Γραφῶν πρέπει νὰ ἐπαρκῇ
εἰς τοὺς πιστοὺς καὶ νὰ καθιστᾷ ἀνωφελῆ πᾶσαν
ἑξωτερικὴν λατρείαν. «Εἶναι τρομερὸν νὰ τὸ
εἴπη κανεὶς, ἔγραψε κάποτε, ἀλλὰ μοῦ φαίνεται
ὅτι ἂν ἡ διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἡ τῆς
Ἐκκλησίας, ἣτις ἔχει προδῆ πολλὴ ὑψηλὰ, δὲν
ὑπῆρχον ποτέ, οἱ σήμερον καλούμενοι χριστιαν-
νοὶ θὰ ἦσαν πολὺ πλησιέστερον παρ' ὅτι εἶναι
ἤδη, τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἰησοῦ, τοῦτέστι τῆς
νοητῆς διδασκαλίας ἣτις διδάσκει τὸ ἀληθινὸν
καλὸν τῆς ζωῆς.» Ὁ *δρθολογισμὸς* οὗτος ἐμε-
τριάσθη μετὰ τὸν καιρὸν, ἔπειτα εἰς τὰ «Εὐαγγέ-
λιά» του βλέπομεν τὸν Τολστόη νὰ τείνῃ πρὸς
τελειοποίησιν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον θρησκευ-
τικῆν.

Ἡ θρησκεία του ἔμεινε καθαρῶς ἀφηρημένη,
σκοτεινὴ, ἀψηλάφητος. Ἄν μᾶς συνιστᾷ τὴν ἀνά-
γνωσιν τοῦ Εὐαγγελίου, τοῦτο προέρχεται σχεδὸν
ἀπὸ διέτταντισμόν. Μᾶς προτρέπει ἐν γένει εἰς
τὴν ἀσθεσίαν τῆς μεταφυσικῆς, ἐνθαρρυντικώτε-
ρον, τὸ ὁμολογοῦμεν, ἀπὸ κάθε ἄλλον· ἀλλὰ δὲν
δεικνύει ποσῶς εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὴν κορυφὴν
ἀπὸ τὴν ὁποίαν θὰ ἠμπορέσῃ ἕκαστος νὰ παρα-
τηρήσῃ πρὸς ὀρίζοντα πού εὔχεται. Ἐνσαρκώ-
νων εἰς τὸν ἥρωά του *Πάρσιφαλ* τὴν μεγάλην
ἠθικὴν ἰδέαν τοῦ Χριστιανισμοῦ ὁ Βάγνερ μᾶς
ἀπεκάλυψε καλύτερον τὰς θρησκευτικὰς μᾶς ἐμ-
πνεύσεις. Ὁ Τολστόη δὲν ἠδύνατο παρὰ νὰ δια-
σαφηνίσῃ, νὰ διυλίσῃ, νὰ ἰδανικεύσῃ τὸν διάπυ-
ρον αὐτὸν πόθον, τὸν ὁποῖον ὑπῆρξεν ἀνίσχυρος
νὰ μᾶς ἀνακοινώσῃ τόσον καθαρὰ.

Ἡ θρησκεία του παραμένει ἐπίσης ὅπως
ἠθικὴ. «Ἡ Θρησκεία μου» εἶναι ἐκ πρώτης
ὄψεως μία διαμαρτυρία ἐναντίον τῶν πεσσιμι-
στῶν ἴτινες «ἀπαιτοῦν παρὰ τῆς ζωῆς περισ-

σότερον ἀπὸ ὅ,τι ἠμπορεῖ νὰ δώσῃ». Ὁ Τολ-
στόη κατεδίκασε πρὸς τούτοις τοὺς μηδενιστάς,
τοὺς μηδὲν πρεσβεύοντας, διότι πρεσβεύει ὅτι ἡ
εὐτυχία εἶναι δυνατὴ ἐπὶ τῆς γῆς αὐτῆς μετὰ τὴν
βοήθειαν ἐνὸς θρησκευτικοῦ πνεύματος. Εἶναι
ἀρκετὰ παράδοξον νὰ βλέπῃ τις τὸν μέγαν ἠθι-
κολόγον νάντιτάσεται μετὰ δύναμιν ἐναντίον αἰρέ-
σεως φιλοσόφων, παρὰ τῶν ὁποίων, χωρὶς νὰ τὸ
ὑποπτευθῇ ἴσως ἔχει δανεισθῇ μερικὰς δοξασίας.
Ἡ περὶ τῆς ζωῆς ἀντίληψίς του εἶναι, ὅπως εἶδο-
μεν, ὅπως ἀναρχικὴ τὰ καθέκαστα τῶν θεωριῶν
του μᾶς τὸν δεικνύουν ἐπίσης ὡς τὸν χείριστον
τῶν στασιαστῶν. Ὀνειρεύεται τὴν κατάργησιν
τῶν κυβερνήσεων, τῆς πατρίδος, τῶν κοινωνι-
κῶν νόμων, τῆς ἰδιοκτησίας, τῆς τέχνης. Ὀνει-
ρον ἀδύνατον, διὰ τὴν πραγματοποιήσῃ τοῦ
ὁποίου θὰ ἔπρεπε νὰρχίσωμεν μετὰ τὴν καταστρο-
φὴν μερικῶν ἐκ τῶν τιμαλφεστέρων ἐν τῇ ἀν-
θρωπότητι ἠθικῶν δυνάμεων, ὄνειρον καταπλη-
κτικόν, διὰ τὴν δύναμιν τῆς ἀπαρνήσεως, τὴν εἰ-
ρηρικὴν ἀρετὴν, ἣν ἐπιμαρτύρεται.

Ὁ Ἅγιος οὗτος Παῦλος τῶν νεωτέρων χρό-
νων, ὁ ἀναλλοίωτος οὗτος καταφρονητὴς τῆς κα-
ταπτώσεώς μας, ὁ ἐχθρὸς τοῦ γραπτοῦ νόμου, ὁ
ἀκαταπόνητος καὶ ἰσχυρὸς κατήγορος τῆς ἐνόχου
ἠθικῆς ἀδιαφορίας μας, στηρίζει τὴν θρησκείαν
του ἐπὶ τῶν ἐξῆς πέντε ἐντολῶν: *Μὴ ἐξάπτουσαι
ἐναντίον τοῦ πλησίον σου. Μὴ μοιχεύσης. Μὴ
ἐπιπορνήσης. Μὴ ἀνέχεσαι τὴν κολίαν. Μὴ μι-
σῆς τοὺς ἀνθρώπους πού εἶναι ξένοι πρὸς
τὴν φυλὴν σου.* Ἄλτρουϊσμός, πού δὲν πα-
ρουσιάζει ἴσως ὀλιγοτέρους κινδύνους ἀπὸ τὴν
ἀδιάλλακτον ἀτομικὴν θεωρίαν τοῦ Νίτσε. Ἡ
αἰώνιος, ἡ ἀπειρος ζωὴ, τὴν ὁποίαν ἐξαγγέλλει
ὁ Ἰησοῦς, δὲν εἶναι ἄλλο διὰ τὸν Τολστόη, εἰμὴ
ἡ ζωὴ τοῦ κόσμου τούτου, τὴν ὁποίαν θὰ μετα-
τρέψωμεν εἰς ζωὴν ἐξόχως εὐτυχῆ, ἐξόχως ὠραίαν,
οὐράνιον τέλος, ὅταν τὴν ἀποσπάσωμεν ἀπὸ τὰς
ἰδιοτελεῖς ἀνάγκας τῆς φύσεώς μας. Κατ' οὐδένα
τρόπον δὲν πρέπει νὰ λογαριάσωμεν τὴν ὑπὲρ
τοῦ ἐγωϊσμοῦ μας συνηγορίαν· ἄς ἀφοσιωθῶμεν
ὁ ἕνας εἰς τὸν ἄλλον, ἄς ἰδρῦσωμεν τέλος ἐπὶ
τῆς γῆς ταύτης τὴν παγκόσμιον ταπεινόφρονα
ἀδελφότητα. Ὅπως διατηρήσωμεν ἐν ὅλῃ αὐτῇ
τῇ ὠραιότητι καὶ τῇ δυνάμει τὴν ἰσχύν τοῦ κα-
θήκοντος εἰς τὴν ὀλομέλειαν, ἄς ἀποφύγωμεν
τὴν μονομερῆ στοργὴν καὶ φιλίαν. Ἄς ἀπομο-
νώσωμεν τὴν ψυχὴν μας ὅπως τὴν συγχωνεύσω-
μεν περισσότερον μετὰ τὴν ἐπίγειον ζωὴν, καὶ ἄς
ἀναζητήσωμεν τὴν ἀπόλαυσιν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν
ταύτην λατρείαν, ἀληθῆ ἀνύψωσιν πρὸς τὸ ἀπει-
ρον τῶν ὄντων καὶ τῶν κόσμων.

Παρατηροῦμεν ὅτι ὁ νεοχριστιανισμὸς τοῦ
Τολστόη παρουσιάζει κάποιαν ἀντίφασιν ἀπὸ
τὴν ὁποίαν ὁ ἀρχέγονος χριστιανισμὸς δὲν ἠδυ-
νήθη ἐπίσης ν' ἀπαλαχθῇ. Εἶνε δύσκολον νὰ πα-
ραδεχθῇ κανεὶς ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη ἀλληλεγγύη θὰ
ἀναπτύχθῃ διὰ τοῦ ἀποχωρισμοῦ ἐπὶ μᾶλλον καὶ
μᾶλλον ἐκδηλουμένου μεταξὺ τοῦ ἀτόμου μας
καὶ τῆς μεγάλης οἰκογενείας τοῦ πλήθους. Τί
ζητεῖ ὁ Τολστόη πρακτικόν; Νὰ ζήσωμεν μονά-
χοι, ὀλομόναχοι, χωρὶς κανένα φίλον, εἰς ἕνα κό-

σμον, τὸν ὁποῖον παραγγέλλει ν' ἀγαπῶμεν δι' ὅλης τῆς ὑπάρξεώς μας. Ἡ αὐτὴ ἰδέα προέτρεπε τοὺς πρώτους χριστιανούς. Ἀλλὰ τότε εἶναι ἀδύνατον νὰ ζήσωμεν εἰς τὸν κόσμον χωρὶς ν' ἀγαπῶμεν, χωρὶς νὰ εὐρωμεν ἐν αὐτῷ ἴστοργὴν καὶ τρυφερότητας, εἰς τὰς ὁποίας ἡ φύσις μᾶς ἐπιτάσσει ν' ἀνταποκρινώμεθα. Ποίαν μερίδα πρέπει ἔκτοτε νὰ ἀσπασθῶμεν; Νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὸν κόσμον, νὰ ζήσωμεν μὲ μερικὰ ἄτομα ἐμφορούμενα ἀπὸ τὰς αὐτὰς ἰδέας, νὰ στερήσωμεν τὴν ὀλομέλειαν ἀπὸ τὰς δυνάμεις πὸν μεταχειρίζεται. Εἶναι ἡ μόνη καταφυγὴ πὸν παρουσιάζεται εἰς τὸν ἀλτρουϊστήν, τοιαύτη ὅπως τὴν ἐννοεῖ ὁ Τολστόη. Οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ ἔλυσαν τὸ δίλημμα ἰδρύνοντες τὰ μοναστήρια. Ἀλλ' ἐκεῖ ἄρα γε θέλει νὰ ἐπιστρέψωμεν ὁ ῥῶσος φιλόσοφος; Δὲν τὸ πιστεύομεν, καὶ δι' αὐτὸ χάνει ὅλην τὴν ἰσχύν του τὸ ἠθικόν του σύστημα.

Μεταξὺ τῆς φιλοσοφίας τοῦ Νίτσε ἥτις ἐξῴθει εἰς ὀμότητα καὶ τῆς ὑψηλοφροσύνης τοῦ Τολστόη ἥτις διδάσκει τὴν θυσίαν ἂν ὄχι τῆς θελήσεώς μας, τοῦλάχιστον μεγάλου μέρους τῶν ἐνεργητικῶν δυνάμεών μας, — εἶναι ἀντικοινωνικὴ ἢ μία καὶ ἀντιφυσικὴ ἢ ἄλλη, διότι ἐκεῖνος πὸν προσφέρεται καθὼς τὸν Ἰησοῦν εἶναι θεῖα ὑπαρξίς, ἐκεῖνος δὲ πὸν θὰ ἐνήργει καθὼς τὸν Ζαρατούστραν θὰ ἦτο τέρας, — ὑπάρχει θεῖς διὰ μίαν ἠθικὴν ἀληθῶς ἀνθρωπινωτέραν. Χωρὶς ν' ἀπαρνηθῇ τις τὰς ἰδεώδεις ἀπολαύσεις τῆς εὐσπλαγχνίας, τῆς ἀδελφότητος καὶ τῆς θεϊκῆς θεωρίας, χωρὶς δὲ καὶ νὰ παύσῃ λαμβάνων ὡς ὑπόδειγμα τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἰησοῦ δύναται ν' ἀπολαύσῃ τῶν ὑψηλῶν τέρψεων τῆς μεγαλοφυΐας καὶ τῆς τέχνης· οὐδόπως θὰ διακινδυνεύσῃ ἕνεκα τούτου τὴν ἀνθρωπίνην ἀποστολήν του· δὲν ἔχει παρὰ νὰ βλέπῃ πάντοτε ἕνα νόμον ἀνώτερον ὅστις μᾶς δεσπόζει. Ἡ χριστιανικὴ θρησκεία καθυπεβλήθη διὰ τοῦ αἰσθητικοῦ μεγαλείου τῆς συλλήψεώς της· ὁ δὲ νεοχριστιανισμὸς διεδόθη χάρις εἰς ἕνα ἔργον τέχνης. Αἱ θρησκευτικαὶ θεωρίαι τοῦ Τολστόη δὲν θὰ ἐξήρουν νὰ ἐπιτελέσουν ἕνα τοιοῦτον θαῦμα.

Ἀλλ' ὁ συγγραφεὺς τοῦ *Πολέμου καὶ τῆς Εἰρήνης* δὲν ἐσταμάτησεν ἕως ἐδῶ. Κηρύττων καὶ παραινῶν διὰ τοῦ παραδείγματος ἐγένετο ἀγρότης, ἔζησε τὴν ἐπίμοχθον ζωὴν τῶν μουζίκων· προσελκυσθέντες ὑπὸ τῆς ἀρετῆς του πολλοὶ ἀπλοῖκοι ἄνθρωποι ἦλθον ζητοῦντες νὰ τοὺς φωτίσῃ τὸ πνεῦμα. Ὁ δὲ λόγος του ἀπέδωκε τὴν ἐλπίδα εἰς ἑκατοντάδα ὑπάρξεων, αἵτινες ἐθεωροῦντο ἐκ τῶν προτέρων ὅτι θὰ ἐπείθοντο, διότι ἠγνόουν τοὺς θησαυροὺς πὸν εἶναι κρυμμένοι εἰς τὰς πλέον παρημελημένας ψυχάς.

Δὲν γνωρίζομεν μέχρι τίνος σημείου ἡ Τολστόειος μετανάστευσις εὔρε τὴν εὐαγγελικὴν εὐτυχίαν τὴν ὁποίαν ὑπεσχέθη ὁ ἰδρυτὴς της. Εἶναι βέβαιον ὅτι τὸ παράδειγμα τὸ μεταδοθὲν ὑπὸ τοῦ διδασκάλου καὶ ὑπὸ ὅλων τῶν ταπεινῶν ἐργατῶν οἵτινες τὸν περιβάλλον, θὰ λογισθῇ ὡς μία ἀπὸ τὰς ὑψηλοτέρας ἠθικὰς ἀποπείρας τοῦ αἰῶνος τούτου. Ἀλλ' ἐὰν ἡ ὑψηλὴ βάσις ἢ συγκρατοῦσα τὴν ἀδελφωσύνην εἰς τὴν ἐλευθέραν

ταύτην ἐνότητα, ἔχη ὅλην τὴν πρωτότυπον πραότητα τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἰησοῦ, αἱ ἐφαρμογαὶ τῆς δεικνύουν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς μας κάποιον χαρακτῆρα σκληρότητος, ἀδιαλλακτικότητος, πουριτανισμοῦ, τὸν ὁποῖον τὸ ἐλεύθερον πνεῦμα τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος οὐδέποτε θὰ συγκατατεθῇ νὰ παραδεχθῇ ὡς ἀπαραίτητον εἰς τὴν τέρψιν τῆς ψυχῆς· ἡ θρησκεία τοῦ Τολστόη ἀπορρέει ἐκ τῆς πεσσιμιστικῆς φιλοσοφίας· ἀνυψώθη δὲ ἀπὸ αὐτὴν τὴν δύναμιν τῆς πικρίας καὶ τῆς ἀπελπισίας τῶν νεωτέρων χρόνων. Δὲν ἠμπορεῖ νὰ συναθροίσῃ εἰς τοὺς κόλπους της εἰ μὴ ψυχὰς μὴ φαντασιοκόπους, ἀπηλλαγμένας πάσης ἐξαιρέσεως, ἢ ψυχὰς ὅπως διόλου παρθένους, μὴ διακρινούσας τὴν ἀξίαν τῶν διαφόρων θρησκειῶν καὶ μὴ θελούσας ν' ἀπολαύσουν ἐξ αὐτῶν εἰμὴ τὸ θρησκευτικὸν ἄρωμα.

Αἱ ὑγιεῖς καὶ σθεναραὶ ψυχὰι θάρνηθῶν νὰ σπασθῶν τὸν πεσσιμισμὸν τοῦ Τολστόη, νὰ ἐκλάβουν τὴν ἐνεστῶσαν ἀνθρωπότητα ὡς μίαν ἀπατηλὴν μηδαμινότητα, ὅπου τὸ πᾶν ἐγκείται εἰς τὸ νὰ δημιουργῇ καὶ νὰ παράγῃ τις. Δὲν θὰ καταδικάσουν ἐρήμην τὴν ἀνεξάντλητον ἐργασίαν τῶν σοφῶν καὶ τὴν βαθεῖαν πίστιν μερικῶν μεγάλων νεωτέρων καλλιτεχνῶν. Καὶ ἂν δὲ ὑποφέρουν ἀπὸ τὴν παγκόσμιον ὑπερκόπωσιν, ἂν οἰκτεῖρουν τὰς ἀποπλανήσεις τῆς κοινωνικῆς συνειδήσεως καὶ τὰ ὀλέθρια ἀποτελέσματα μιᾶς ἀτομικεύσεως ἐξωθουμένης μέχρις ἐσχάτων, θὰ διατηρήσουν ἀρκετὴν σαφήνειαν διὰ νὰ διακρίνουν ἐν τῇ ὀδύνῃ τῶν τὰς ὑπερβολικὰς προσπάθειάς μᾶς αὐτοθυσίας καὶ ἐξόχου ἐνθουσιασμοῦ πρὸς ἕνα νέον ἰδανικόν. Ὁ Τολστόη δὲν βλέπει εἰς τὴν σύγχρονον τέχνην παρὰ μίαν ἀπομίμησιν τοῦ ἀρχαίου κάλλους καὶ τὴν ἐκλαμβάνει ὡς νεκρανάστασιν. Ἀλλ' αὐτὴ ἡ θρησκεία του δὲν εἶναι παρὰ ἡ ἀπομακρυσμένη καὶ ἐξησθενημένη ἀνταύγεια ἰδέας συλληφθείσης πρὸ χιλιετηρίδων. Δὲν εἶναι τόσον νεωτεριστὴς εἰς τὴν θρησκευτικὴν του δύναμιν, ὅσον ἕνας Βάγνερ. Ἡ ἀξία του ἐγκείται εἰς τὸ ὅτι ἔχει ἀπαλλάξει τὴν εὐαγγελικὴν διδασκαλίαν ἀπὸ τὸν πέπλον τῶν ψευδῶν ἐρμηνειῶν. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους τῆς δημιουργικῆς ἀδυναμίας — ἡ ὁποία εἶναι αἰσθητὴ πρὸ πάντων εἰς ἔργα καθαρῶς φανταστικά: καλλιτεχνίαν, φιλολογοίαν, φιλοσοφίαν, — ἡ φρονιμωτέρα ἀπόφασις τὴν ὁποίαν δυνάμεθα νὰ λάβωμεν εἰς πολλὰς περιστάσεις εἶναι νὰ παρακολουθῶμεν ὅσον τὸ δυνατόν ἀπὸ μακρὰν τὸ ρεῦμα τῆς διανοητικῆς ἢ αἰσθητικῆς παραγωγῆς, νὰ διερωτῶμεν τὸ παρελθόν καὶ νὰ διερμηνεύωμεν τὸ αἶσθημα τῶν τοιούτων ἔργων μὲ μόνον τὰς δυνάμεις τοῦ ἀτομικοῦ μας πνεύματος. Τίς δύναται ν' ἀρνηθῇ ὅτι ἕνας **Puvis de Chavannes**, δόκιμος μαθητὴς τοῦ ἐξόχου **Giotto**, δὲν προσήγγισεν εἰς τὰς φωτεινότερας κορυφὰς τῆς τέχνης;

Οὐδέποτε ἡ σύγχυσις τῶν πνευμάτων ὑπῆρξε τόσον μεγάλη ὅσον ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας. Καὶ ἐν τούτοις μερικοὶ ἄνθρωποι ἐγνώρισαν ν' ἀντιτάσσουν μίαν νικηφόρον ἐνέργειαν εἰς τὰ ἀντιφατικὰ ρεύματα καὶ νὰ διανύσουν ἐν μέσῳ τῆς ἀκρατητοῦ ταραχῆς τοῦ πλήθους, μίαν ὑπαρξίν

σώφρονα μὲ περισκευμένην καὶ φιλόπονον ἀπάθειαν, μίαν ζωὴν ἄμειπτον καὶ εὐθειαν, ἣτις θὰ εἶναι ἴσως διὰ τοὺς ὁμοίους τῶν παραδείγματα ἀποτελεσματικόν, ἣτις ἐν πάσῃ περιπτώσει θὰ ἔχη ἐν τῷ μέλλοντι τὴν ἀξίαν μιᾶς ἐξαιρέσεως καθαρωτάτης. Διότι ἡ ἐποχὴ μας, ἡ ὁποία εἶναι ἡ τοῦ πλήθους, εἶναι ἐπίσης ἡ τῶν ἐξαιρέσεων. Ὁ Τολστόη εἶναι μία ἐξ αὐτῶν, μεγαλοπρεπὴς καὶ ἀκράδαντος, ἡ χαρακτηριστικωτέρα καὶ ἡ ἐκπληκτικωτέρα ὄλων ἐκείνων αἰτινες δεσπόζουν τῆς ἐνεστώσης ταραχῆς τῶν πνευμάτων. Τί πρέπει νὰ περιμένῃ κανεὶς ἀπὸ τὴν κατηγορηματικὴν περιφρόνησίν του καὶ τὸν αὐστηρὸν ἀλτροῦισμόν του; Ἀλλοίμονον! ἀναμφισβόλως μικρὰ πράγματα. Ὁ ἐρημίτης τῆς Πάτμου ἔχει ἐκφέρει δεινὰς ἀπειλὰς κατὰ τῆς ἐγκληματούσης ἀνθρωπότητος καὶ ἐν τούτοις ἡ τρομερὰ φωνὴ του δὲν ἔχει καταπνίξει τὴν ἀκατανίκητον φωνὴν τῶν παθῶν μας καὶ τῆς ἀλαζονείας μας.

Δ. Π. 4.

ΣΤΟΝ ΘΕΟΦΡΑΣΤΟΝ

— „Δειλία“ καὶ „Ψευτιά“ καὶ „Κολακεία“,
καὶ κάθε ὥραϊο, ποῦβγαλε ἡ Κακία,
καὶ κάθε ἀλήθεια, ποῦ ἀνεστήθη
ἀπὸ τῆς ψυχῆς τὰ μαῦρα βύθη,
ἀρμονικὸ θὰ κτίσωμε τὸν τάφο
στὸν ξακουστό μας βιογράφο.

— Μαζὺ τ' ἀτίμητα πετράδια ἐλάτε,
ιάσπιδες καὶ ὄνυχες καὶ ἀχάται,
χρυσόλιθοι καὶ αἱματίται,
ἐδῶ χειροπιαστὰ σταθῆτε,
χρυσάκτινο νὰ στήσωμε τὸν τάφο
στὸν ξακουστό μας βιογράφο.

— Καὶ τώρα πρώτη, ἐσὺ δαφνούλα
καὶ πλάγι μὲ τὴν ἀδελφούλα,
στάσου γλυκόμυρη μυρσίνη
γύρω τριαντάφυλλα καὶ κρίνοι,
ἀνθόπλεκτο νὰ κάνουμε τὸν τάφο
στὸν ξακουστό μας βιογράφο.

Τ' ἀτέλειωτά του κύματα
ὁ καταρράκτης φέρνει
τοῦ Χρόνου μέσ' στὴν ἄβυσσο
κι' ἀγάλια συνεπαίρνει
χίλια στὸ δρόμο μνήματῶν.
Κτυπᾷ μ' ἀντιλαλήματα
στὸν τάφο, ποῦ ἀδαμάντινος ἐστήθη
μὲ „Χαρακτῆρες“, μὲ „Φυτὰ“, μὲ „Λίθοι“.

(Μυτιλήνη)

Φίλων Ὁφερέτης

ΦΘΙΝΟΠΩΡΟΝ

(Κατὰ Λαμαρτῖνον).

Χαῖρε, δάσος στεφανωμένον μὲ τὰ πράσινα
τοῦ θέρους λείψανα, κίτρινα φύλλα ἐπὶ τῆς
χλόης πενθίμως σκορπισμένα! Χαίρετε, τε-
λευταῖαι ὥραϊαι ἡμέραι. Τὸ πένθος τῆς φύσεως
τελείως ἀνταποκρίνεται πρὸς τῆς ψυχῆς μου
τὸ ἄλγος καὶ ἀπείρως τέρπει τὰ βλέμματά μου.

Ἀκολουθῶ μὲ ρεμβὸν βῆμα τὴν μονήρη ἀ-
τραπὸν. Θέλω νὰ ἴδω ἀκόμη, δι' ὑστάτην φο-
ράν, τὸν ὠχρὸν ἐκείνον ἥλιον, τοῦ ὁποίου τὸ
ἀσθενὲς φῶς μόλις διαπερᾷ εἰς τοὺς κλονουμέ-
νους πόδας μου τὸ πένθιμον σκότος τοῦ δάσους.

Ναί, κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας τοῦ φθινοπώ-
ρου, καθ' ἃς ἡ φύσις τὰς λαισθίους πνέει πνο-
άς, εἰς τὰ βεβαρημένα βλέμματά της πόσα θέλ-
γητρα ἀπαντῶ! Εἶνε τὸ ὑστατον χαῖρε φίλου,
εἶνε τὸ τελευταῖον τῶν χειλέων μειδίαμα, τὰ
ὁποία ἀπηνῆς εἰμαρμένη μέλλει νὰ κλείσῃ διὰ
παντός.

Οὕτω, μέλλων μετ' ὀλίγον ν' ἀποχαιρετήσω
τὸν ὀρίζοντα τῆς ζωῆς, κλαίων τῶν μακρῶν μου
ἡμερῶν τὰς μαρανθείσας ἐλπίδας, συνέρχομαι
ἤδη μικρὸν εἰς ἑμαυτὸν καὶ μὲ βλέμμα ζηλότυ-
πον θεωρῶ τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὁποία οὐδέποτε ἀπή-
λαυσα.

Γῆ, ἥλιε, κοιλάδες, ὥραϊα καὶ γλυκεῖα φύσις,
ἐν σᾶς ὀφείλω δάκρ' ἐπὶ τοῦ χείλους τοῦ τά-
φου μου! Ὁ ἀῆρ εἶνε τόσον μυροβόλος, τὸ
φῶς τόσον καθαρὸν! Εἰς τὰ βλέμματα τοῦ
ἀποθνήσκουτος ἀνθρώπου πόσον ὁ ἥλιος φαί-
νεται ὠραιότερος, γλυκύτερος!

Ἐπεθύμουν σήμερον μέχρι πυθμένος νὰ κε-
νώσω τὴν μοιραίαν τοῦ νέκταρος καὶ τῆς χο-
λῆς κύλικα. Εἰς τὸ βάθος τῆς φιάλης, ἐξ ἧς
ἐρρόφουν καὶ ἤντλουν τὰ νάματα τῆς ζωῆς,
ἴσως ἀκόμη μένει μία σταγὼν μέλιτος!

Ἴσως τὸ μέλλον μοὶ ἐπεφύλαττεν ἐτι εὐτυ-
χῆ ἀναβίωσιν, τῆς ὁποίας πᾶσα ἐλπίς ἔχει
ἐκλίπη! Ἴσως ἐν τῷ κόσμῳ ψυχῆ, τὴν ὁποίαν
ἀγνοῶ, ἤθελεν ἐννοήσῃ τὴν ψυχὴν μου καὶ
ἤθελε μοὶ ἀποκριθῆ!...

Τὸ ἄνθος πίπτει, παραδίδον εἰς τὸν ζέφυρον
τὸ ἄρωμά του, τελευταῖόν του χαῖρε εἰς τὴν
ζωὴν καὶ εἰς τὸν ἥλιον. Ἐγώ, ἀποθνήσκω καὶ
ἡ ψυχὴ μου, καθ' ἣν ἀφίπταται στιγμὴν, ἐξα-
τμίζεται καθὼς φθόγγος μελωδικὸς καὶ πέν-
θιμος.

Ἐν Μυτιλήνῃ.

M. I. M.

ΑΠΟ ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

ΤΟΥ "ΠΑΡΑΝΘΡΩΠΟΥ"

Νύχτα θεοκατάρατη
Πού τήν ἔπνιγε ἡ φοβέρα
Μιά Νεκρή με γέννησεν
Από Ζωντανό πατέρα.

Ἐάπλωσε ἡ τρανή Ζωή
Στοῦ κορμιού μου τὰ ρημάδια,
Μὰ ἔμειναν στὰ στήθια μου
Τοῦ Θανάτου τὰ σημάδια.

Καὶ γυρνῶ Ζωντό-Νεκρός,
Απ' τὸν πόνο ἀποσταμένος,
Ἐένος γιὰ τοὺς ζωντανούς,
Γιὰ τοὺς πεθαμένους ξένος.

Θ. Θεοδωρίδης.

ΑΘΗΝΑΪΚΑΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ

Πολιτική κίνησης. — Αἱ Κλειναί μας εὐρίσκονται αὐτὰς τὰς ἡμέρας εἰς τὸ πρελοῦντιον τοῦ προεκλογικοῦ σάλου. Φαίνονται δηλαδὴ ὡσάν νὰ προαισθάνωνται ὅτι τὸν λαγαρὸν ἀέρα των θὰ διασχίσουν ἐντὸς ὀλίγου αἱ ἰαχαὶ τοῦ πλήθους, μεθυσμένου ἀπὸ ἐνθουσιασμόν, καὶ τὰ

« Ζήτω » ὑπὲρ τῶν ὑποστηριζομένων ἀπὸ κάθε ὁμάδα ὑποψηφίων.

Κατὰ τὰ φαινόμενα, αἱ διαδηλώσεις προμηνύονται οὐχὶ τόσοσ «σανιδικῆς» φύσεως, τοσούτω μᾶλλον καθόσον ἀκρατος ἀὴρ «βενιζελισμοῦ» ἐπιπνέει πανταχόθεν, μολονότι ὁ Λαός μας, πρώτην φορὰν ἀκούων ἀπὸ στόματος Πρωθυπουργοῦ τὴν γλῶσσαν τῆς ἀληθείας, δὲν ἐκλονίσθη ἐν τῇ συμφεροντολόγῳ συνηθείᾳ του, ἀλλ' εὐθύς ἐξ ἀρχῆς, ἀποτινάσσων αὐτήν, ἔδειξε σημεῖα προσοικειώσεως πρὸς τὴν γλῶσσαν ταύτην.

Ἡ ἀπόπειρα. — Καὶ ἡ κακοῦργος χεῖρ, ἣτις ἐκινήθη ὅπως ἐαυτοβουλευθῆ τὴν πολύτιμον ζωὴν ἐνὸς Βενιζέλου, ἡ χεῖρ, ἡ ὁποία ἀτιμάζουσα ἑαυτήν, ἠτίμαζε καὶ τὴν χώραν μας συνάμα, μέλλει νὰ συρθῆ αὐτὰς τὰς ἡμέρας εἰς τὴν κατακόμβην τῆς Καταδίκης, καταδίκης ἐπιβαλλομένης καὶ ἀπὸ τὴν φωνὴν σύμπαντος τοῦ Πανελληνίου. Ἄλλ' ὁ ἠθικὸς αὐτουργός, ὁ ἐμπνευστὴς τῆς ἀτίμου ταύτης πράξεως, ὁ ἐπηρεάσας τὴν θέλησιν τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ, τοῦ ἀνιδέου καὶ οὐτιδανοῦ, ποῦ θὰ ἔπρεπε νὰ συρθῆ, ἐὰν ἀνεκαλίπτετο; Εἰς τοὺς δρόμους τῶν Ἀθηνῶν, ἐμπυτόμενος ἀπὸ τὸ πλῆθος, ἐὰν τοῦτο δὲν ἀντεῖχεν εἰς τὸ νὰ μὴ ἐφαρμόσῃ τὸν νόμον τοῦ Λύττης.

« Φιλολογία ». — Ἡ λέξις αὐτὴ κυκλοφορεῖ εἰς τὴν πόλιν μας ἐν εἴδει δεκάρας Ἀργεντινῆς. Ὁ νέος, ὁ μόλις ἐγκαταλείψας τὰ Γυμνασιακὰ βιβλία, ὁ νεαρός φιρτυτοῦ, ὁ δευτεροετηθῆ φοιτητῆς, ὁ ἀπόφοιτος τῆς Ἰατρικῆς, οἱ περισσότεροι τῶν νέων μας τέλος πάντων, «κάνουν φιλολογίαν». Καὶ γερμίζουν τὰ ἐβδομαδιαῖα περιοδικὰ «Ἐκ τῶν ἔργων (;) των».

Κακόμοιρε ἀγρότη, χωριάτη, σκαφτιᾶ... Σὺ δούλευε, ἴδρωε, τσακίσου. Ὅλα τὰ βώδια ἐπλημύρησαν τὰς Ἀθήνας. Τί εὐτυχία ἐὰν τὰ εἶχες ὅλα αὐτὰ «στὸ ζευγὶ σου»... Σποράν, θείαν σποράν ποῦ θὰ ἀνέδιδες, ὦ γόνιμος τῆς Ἑλλάδος γαῖα...

« Ὁ Ὀμηρος ». — Ἀπὸ τοὺς κ. κ. Χ. Βαρλέντην, Δ. Δημακόπουλον, Μ. Μαγκάκην κ.λ.π. ἐκδίδεται προσεχῶς φιλολογικὸν περιοδικὸν ὑπὸ τὸν ἄνω τίτλον. Ἐκαστον τεῦχος θ' ἀποτελεῖται ἐκ 4 περίπου τυπογραφικῶν φύλλων. Τὸ 1ον τεῦχος θὰ κυκλοφορήσῃ εἰς τὰς ἀρχὰς Ἰανουαρίου. Θὰ περιέχῃ ἔργα τῶν κ. κ. Κ. Παλαμᾶ, Στ. Μαρτζώκη, Λ. Πορφύρα, Π. Βασιλικοῦ, Ψυχίρη, Ἐφταλιώτη, Α. Πάλλη κ.λ.π.

Γ. Φτέρης. — Εἰς τοὺς φιλολογικοὺς κύκλους πολὺς γίνεται λόγος διὰ τὴν ἐμφάνισιν νέου ποιητοῦ νεαρωτάτου. Εἶναι ὁ κ. Γεώργης Φτέρης (Γ. Τσιμπιδάρος), τοῦ ὁποίου τὸ πρῶτον

ποίημα «Μοιρολόγι τοῦ νιοῦ δραγάτη» διακρίνεται διὰ τὴν ἐκλεκτὴν του «δημοτικὴν» φράσιν, τὸ λεπτὸν αἶσθημα καὶ τὴν γλυκεῖαν περιπάθειαν.

„**Ὁ Καλλιτέχνης**“.— Τὸ λαμπρὸν μας περιοδικὸν «Ὁ Καλλιτέχνης», τὸ διευθυνόμενον ἀπὸ τὸν γνωστὸν συγγραφέα κ. Γερ. Βῶκον, πλησιάζει νὰ συμπληρώσῃ τὸ α'. ἔτος τῆς ἐκδόσεώς του. «Ὁ Καλλιτέχνης» κατώρθωσε νὰ συγκεντρώσῃ εἰς τὰς σελίδας του ὄλους σχεδὸν τοὺς συγχρόνους πεζογράφους καὶ ποιητάς. Ἐπίσης ἐδημοσίευσεν εἰκόνας ἔργων τῶν καλλιτέρων μας ζωγράφων καὶ γλυπτῶν. Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ καινοτομίαν διὰ τὸν περιοδικὸν μας τύπον εἶνε ἡ καθ' ἕκαστον φύλλον ἀλλαγὴ τοῦ ἔξωφύλλου του, πολυχρόμου καὶ φιλοτεχνουμένου ἀπὸ τοὺς καλλιτέρους μας ζωγράφους. Συνειργάσθησαν εἰς τὸν «Καλλιτέχνην» ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἐκδόσεώς του μέχρι τοῦδε οἱ κ.κ. Κ. Παλαμάς, Α. Καρκαβίτσας, Γρ. Ξενόπουλος, Σπ. Μελάς, Κ. Χατζόπουλος, Α. Πορφύρας, Μ. Μητσάκης, Δημ. Βουτυράς, Γερ. Βῶκος, Στ. Σταματίου, Ρῶμος Φιλύρας, Σ. Σκίπης, Ἄγγ. Σικελιανός, Ὁθ. Ρουσόπουλος, Στέφ. Δάφνης, Κ. Πασαγιάννης, Γ. Φτέρης, Ἰω. Νικολάρας, Ν. Γεννηματᾶς, Δ. Δημακόπουλος, Θ. Κριεζῆς, Μ. Λισμάνης, Ν. Σαντοριναῖος, Κ. Κοντογιάννης, κτλ. καὶ οἱ ζωγράφοι κ.κ. Θ. Θωμόπουλος, Ἰακωβίδης, Ροῖλός, Χατζῆς, Ἰωαννίδης, Ν. Δημητρόπουλος, Στ. Δεσύλλας, Τόμπρος, Λύτρας, Παπαντωνίου κλπ.

ΡΩΜΟΣ ΦΙΛΥΡΑΣ

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐν Ἀγγλίᾳ.

Πρὸ τινων ἡμερῶν ἡ Σύγκλητος τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὁξφόρδης συνῆλθεν ὅπως ἀποφασίσῃ ἐπὶ τοῦ ζητήματος ἂν πρέπει νὰ εἶναι ὑποχρεωτικὴ εἰς τοὺς φοιτητάς ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα. Μετὰ σφοδροτάτην συζήτησιν καθ' ἣν ὡμίλησαν πολλοὶ πρυτάνεις καὶ καθηγηταὶ ὑπὲρ καὶ κατὰ τοῦ ζητήματος, ἐτέθη τοῦτο εἰς ψηφοφορίαν. Ἐνήφισαν 188 ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τῆς ἑλλην. γλώσσης καὶ 152 κατὰ. Χάρις λοιπὸν εἰς τὴν πλειονοψηφίαν τῶν 36 ψήφων παραμένει ὑποχρεωτικὴ εἰς τὴν Ὁξφόρδην ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα.

*
**

— Προσεχῶς θέλει τελεσθῆ ἔν Ἀθήναις πολιτικὸν μνημόσυνον τοῦ Τολστόη.

— Ὁ Τολστόη ὄτε εἶχεν ἀφορισθῆ ὑπὸ τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ρωσίας ἠκούσθη λέγων τὰ ἑξῆς:

«Ἡ Ἱ. Σύνοδος με ἀφόρισε, διότι ἐγνώρισα τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν διεκήρυξα με τὰ ἔργα μου. Ἐγὼ κατ' ἀρχὰς ἠγάπησα τὴν Ὀρθοδοξίαν, ἔπειτα τοὺς Χριστιανούς καὶ τελευταῖον πάντων τὴν ἀλήθειαν».

*
**

Ἀπὸ τὸ προσεχὲς φύλλον τῆς «Χαραυγῆς» θὰ ἀρχίσωμεν τὴν δημοσίευσιν ἐνὸς μεγάλου καὶ θαυμασίου διηγήματος τοῦ Γκόρκυ «Οἱ ξεπεσμένοι» καὶ ἑτέρου, ἐπίσης μεγάλου, «Ὁ ἀντίκτυπος τοῦ νοῦ», τοῦ πολυτίμου συνεργάτου τῆς «Χαραυγῆς» κ. Ἄλ. Παπαδιαμάντη.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ

ΑΠΟ ΤΗ ΣΑΠΦΩ

ΒΑΣΑΝΑ

Σὲ σένα κάνω προσευχὴ θερμή,
χρυσόθρονη Ἀφροδίτη, δέσποινά μου
ποῦ μάγια ξέρεις, με καῦμους, ὦ! μὴ
μὲ λύνεις τὴν καρδιά μου

Μόν' πάλι πρόφθασε ὅπως με καιρὸ
σὰν ἄκουσες μακρὰ τὰ κλάμματά μου
καὶ ἀπ' τοῦ πατέρα σου ἦλθες τὸ λαμπρὸ
τ' ἀρχοντικὸ σιμά μου.

Στ' ἀμάξι σου ζεμμένα εἶχες πουλιὰ
τρελλὰ σπουργίτια, ποῦ στὴ μαύρη σφαῖρα
στριφογυρνῶντας τὰ γοργὰ φτερά
πάνω ἀπὸ τὸν αἰθέρα

Σὲ φέραν' χαμογέλοιο φωτεινὸ
γλύκαινε τοῦ προσώπου σου τὰ κάλλι
τ' ἀθάνατα, σὰν μούπες τί θρηνώ
καὶ τί σὲ κράζω πάλι

Καὶ τί νὰ θέλῃ ἡ δόλια μου καρδιά.

„Ποιὰ λαχταρᾶς πάλι ἡ Πειθὼ παιδοῦλα
„νὰ ἐλκύσῃ στὴν ἀγάπη σου; Λέε ποιὰ
„σὲ πείραξε Σαπφούλα;

„Ἐννοια σου καὶ, ἂν σὲ φεύγῃ, αὐτὴ θάλλῃ
„δῶρ' ἂν δὲν παίρῃ τῶρα, αὐτὴ θὰ στέλλῃ
„δὲν σ' ἀγαπᾶ; γοργὰ θὲ νὰ πιασθῇ
„καὶ ἂν θέλῃ καὶ ἂν δὲ θέλῃ.

Ἐλα καὶ τώρα θεὰ καὶ τὰ βαρεῖα
ξελάφρωσέ μου ἀπὸ τοὺς πόνους στήθια
καὶ κάμε ὅ,τι μοῦ πόθησε ἡ καρδιά
καὶ γέινε μου βοήθεια.

[Νικομήδεια].

Κ. Α. Κωνσταντινίδης

ΑΡΡΑΒΟΝΕΣ

Ὑπὸ τοὺς αἰσιωτέρους οἰωνοὺς ἀντήλλαξαν δακτύλιον ἀρραβῶνος ὁ συμπαθὴς νέος καὶ ἔγκριτος ἐν Αἰγύπτῳ μεγαλέμπορος κ. Ἐμμανουὴλ Λύδδης καὶ ἡ ἐπέραστος καὶ μεμορφωμένη δεσποινὶς Μαρία Ἐπαμ. Κούπλα τῆς γνωστῆς καὶ συμπαθοῦς παρὰ τῇ κοινῶνίᾳ μας οἰκογενείας.

— Ἐπίσης ἐμνηστεύθησαν ὁ γενικῆς ἐκτιμήσεως καὶ συμπαθείας ἀπολαύων διακεκριμένος ἰατρός κ. Ἰγν. Κέπετζης καὶ ἡ ἀβρὰ κυρία Ἐλένη Χρ. Ἀθανασιάδου, θυγάτηρ τοῦ γνωστοῦ ἐγκρίτου συμπολίτου μας.

Ἵπεύθυνος: Μ. Σ. Βάλλης.